

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

1959 · 50 · 2009

© Съвет на Европа/Европейски съд по правата на човека, 2013 г. Този превод не обвързва Съда. За допълнителна информация моля вижте пълните указания за авторските права в края на документа.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2013. This translation does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2013. La présente traduction ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

ТРЕТА СЕКЦИЯ

ДЕЛО ОРУЗ СРЕЩУ ТУРЦИЯ

(Жалба no. 33401/02)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

9 юни 2009 г.

ОКОНЧАТЕЛНО

09/09/2009

Това решение може да претърпи редакционни промени.

По делото Оруз срещу Турция,

Европейският съд по правата на човека (трета секция), заседаващ като камера, в състав:

Josep Casadevall, *председател*,

Elisabet Fura-Sandström,

Corneliu Bîrsan,

Alvina Gyulumyan,

Egbert Myjer,

Ineta Ziemele,

Işıl Karakaş, *съдии*,

и Santiago Quesada, *секретар на секцията*,

след проведени закрити заседания на 7 октомври 2008 г. и 19 март 2009 г.,

постанови следното решение, прието на по-късната дата:

ПРОЦЕДУРА

1. Делото е образувано по жалба (по. 33401/02) срещу Република Турция, подадена до Съда в съответствие с член 34 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи („Конвенцията“) от турската гражданка, г-жа Нахиде Оруз („жалбоподателката“), на 15 юли 2002 г.

2. Жалбоподателката е представлявана от г-жа М. Beştaş, адвокат с практика в Диарбекир. Турското правителство („правителството“) е представлявано от своя агент.

3. Жалбоподателката твърди по-специално, че държавните власти не са защитили нея и майка ѝ от домашно насилие, което е довело до смъртта на майка ѝ и до нейното малтретиране.

4. На 28 ноември 2006 г. Съдът е решил да уведоми правителството за жалбата. В съответствие с разпоредбите на член 29 § 3 от Конвенцията, той е решил да разгледа едновременно съществото и допустимостта на жалбата.

5. Получени са коментари на третата страна Интерсайтс (Interights), на която председателят е позволил да встъпи в производството (член 36 § 2 от Конвенцията и член 44 § 2 от Правилника на Съда). Правителството е отговорило на тези коментари (член 44 § 5 от Правилника).

6. На 7 октомври 2008 г. е било проведено открито заседание по допустимостта и съществото на делото в сградата на правата на човека, Страсбург (член 59 § 3 от Правилника).

Пред Съда са се явили:

(a) *за ответното правителство*

г-жа Deniz Akçay, *съ-агент*,
г-жа Esra Demir,
г-жа Zeynep Gökşen Acar,
г-н Gürçay Şeker,
г-жа Gülsün Büker,
г-жа Elif Ercan,
г-н Murat Yardımcı, *съветници*;

(b) *за жалбоподателя*

г-н Mesut Beştaş,
г-жа Arzu Başer, *адвокати*;

(c) *за третата встъпила страна Interights*

г-жа Andrea Coomber, *старши адвокат*,
г-жа Doina Iona Straisteanu, *адвокат*.

Съдът е изслушал пледоариите на г-жа Akçay, г-н Beştaş и г-жа Coomber.

ФАКТИТЕ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВАТА ПО ДЕЛОТО

7. Жалбоподателката е родена през 1972 г. и живее в Диарбекир.

8. Майката на жалбоподателката се е омъжила за А.О. на религиозна церемония. През 1990 г. жалбоподателката и Х.О. (Н.О. – *лат.*), синът на А.О., са започнали връзка и са заживели заедно. Те са се оженили официално на 12 ноември 1995 г. Имат три деца, родени през 1993 г., 1994 г. и 1996 г. Жалбоподателката и Н.О. са се карали много от самото начало на връзката им. Фактите изложени по-долу не са били оспорени от правителството.

1. Първото нападение на Н.О. и А.О. над жалбоподателката и нейната майка

9. На 10 април 1995 г. жалбоподателката и майка ѝ са подали жалба в прокуратурата в Диарбекир, в която твърдели, че Н.О. и А.О. са искали пари от тях, били са ги и са заплаши да ги убият. Те също така твърдели, че Н.О. и баща му са искали да доведат други мъже вкъщи.

10. На същия ден жалбоподателката и майка ѝ са били прегледани от лекар. В медицинското свидетелство на жалбоподателката е било отбелязано, че тя има синини по тялото, екхимоза и оток на лявата вежда и драскотини от нокти в областта на шията. В медицинското свидетелство на майката на жалбоподателката също е било отбелязано, че тя има синини и отоци по тялото си. На 20 април 1995 г. са били издадени окончателни медицински свидетелства, в които са били потвърдени констатациите на първите медицински свидетелства и се казвало, че въпросните наранявания са достатъчни, за да не могат жалбоподателката и майка ѝ да работят в продължение на пет дни.

11. На 25 април 1995 г. прокурор е повдигнал обвинения срещу Н.О. и А.О. за закана с убийство и нанасяне на телесни повреди. На 15 юни 1995 г. Първи магистратски съд в Диарбекир е прекратил делото, тъй като жалбоподателката и майка ѝ са оттегли жалбите си и така вече не е имало основание за производство по член 456 § 4 от Наказателния кодекс.

12. На 11 септември 1995 г. Втори магистратски съд в Диарбекир също е оправдал обвиняемите относно обвинението в отправяне на закани за убийство поради липса на доказателства, и отново е прекратил делото за телесни повреди, отбелязвайки, че то вече е било разгледано от Първи магистратски съд в Диарбекир.

2. Второто нападение на Н.О. над жалбоподателката

13. На 11 април 1996 г., по време на спор, Н.О. бил жалбоподателката много лошо. В медицинското свидетелство, съставено по този повод, са отбелязани повърхностен кръвоизлив в дясното око на жалбоподателката, кръвоизлив на дясното ѝ ухо, екхимоза на лявото ѝ рамо и болки в гърба. В медицинското свидетелство се заключава, че нараняванията на жалбоподателката са достатъчни, за да застрашат живота ѝ. На същия ден, по искане на прокурор и с решение на едноличен съдебен състав, Н.О. е бил задържан под стража.

14. На 12 април 1996 г. прокурор е внесъл обвинителен акт в наказателния съд в Диарбекир, обвинявайки Н.О. в нанасяне на тежка телесна повреда по членове 456 § 2 и 457 § 1 от Наказателния кодекс.

15. На 15 април 1996 г. Н.О. е подал молба до председателя на Първи магистратски съд с искане за освобождаване под гаранция. Той е обяснил, че по време на спор с жена си се е ядосал и е ударил жена си два или три пъти. Тогава тъща му, която работила в болница, е извадила медицинско свидетелство за жена му, което е довело до неговото безпричинно задържане. Той е заявил, че не иска да загуби семейството си и бизнеса си и че съжалява, че е ударил жена си.

16. На 16 април 1996 г. Втори магистратски съд е отхвърлил искането на Н.О. за освобождаване под гаранция и е решил, че той трябва да продължи да бъде задържан.

17. На съдебното заседание на 14 май 1996 г. жалбоподателката е поддържала жалбата си. Прокурорът е поискал Н.О. да бъде освободен под гаранция, предвид характера на престъплението и факта, че жалбоподателката се е възстановила здравословно. Съдът, следователно е освободил Н.О.

18. На заседанието от 13 юни 1996 г. жалбоподателката е оттеглила тѣжбата си, заявявайки, че тя и съпругът ѝ са се помирили.

19. На 18 юли 1996 г. съдът е решил, че престъплението попада под член 456 § 4 от Наказателния кодекс, при което за да продължи производството е необходимо да има тѣжба от жалбоподателката. Той следователно е прекратил делото с мотива, че жалбоподателката е оттеглила тѣжбата си.

3. Третото нападение на Н.О. над жалбоподателката и нейната майка

20. На 5 февруари 1998 г. жалбоподателката, майка ѝ, сестра ѝ и Н.О. са се скарали, при което Н.О. е извадил нож срещу жалбоподателката. Н.О., жалбоподателката и майка ѝ са били наранени. В медицинските свидетелства са посочени наранявания, които са довели до временна нетрудоспособност, продължила съответно седем, три и пет дни.

21. На 6 март 1998 г. прокурорът е решил да не повдига обвинения срещу никое от лицата, участвали в инцидента. Той е заключил, че няма достатъчно доказателства за наказателно преследване срещу Н.О. за нападение с нож, и че другите престъпления, като побой и увреждане на имущество са предмет на частно-правни отношения. Не е имало обществен интерес от продължаване на делото.

22. Жалбоподателката се е преместила при майка си.

4. Четвъртото нападение на Н.О. над жалбоподателката и майка ѝ: закани и физическо насилие (с помощта на автомобил), което е довело до започването на бракоразводно дело

23. На 4 март 1998 г. Н.О. е прегазил с кола жалбоподателката и майка ѝ. Било е установено, че майката на жалбоподателката е получила наранявания, опасни за живота. Пред полицията Н.О. е твърдял, че инцидентът бил нещастен случай. Той само е искал да откара жалбоподателката и майка ѝ, но те са отказали и са продължили да вървят. След това са се хвърлили пред колата. Майката на жалбоподателката е твърдяла, че Н.О. им казал да се качат в колата му

и че ако откажат, ще ги убие. Тъй като те не искали да се качат в колата, са започнали да бягат, Н.О. е насочил колата право срещу жалбоподателката, която била паднала. Докато майката на жалбоподателката се опитвала да помогне на дъщеря си, Н.О. дал заден ход и след това се насочил право срещу майката. Майката на жалбоподателката е дошла в съзнание в болницата. В показанията си пред полицията жалбоподателката е потвърдила изявленията на майка си, като е твърдяла, че съпругът ѝ се е опитал да ги убие с колата си.

24. На 5 март 1998 г. едноличен съдебен състав от Магистратския Съд в Диарбекир наредил задържането на Н.О. под стража.

25. На 19 март 1998 г. прокуратурата е образувала наказателно производство срещу Н.О. в Трети наказателен съд в Диарбекир за закана с убийство и нанасяне на тежка телесна повреда. На същия ден Институтът по съдебна медицина е представил медицинска експертиза, в която са били отбелязани ожулвания по коленете на жалбоподателката. В експертизата се заключавало, че нараняванията на жалбоподателката я правят негодна за работа в продължение на пет дни.

26. На 20 март 1998 г. жалбоподателката е инициирала бракоразводното дело срещу Н.О. с мотива, че между тях съществува голямо неразбирателство. Тя твърдяла, че съпругът ѝ избягвал отговорностите си като съпруг и баща. Той я е малтретирал, както показват медицинските свидетелства. Тя също така твърдяла, че съпругът ѝ водел други жени в дома им. Жалбоподателката твърди, че по-късно се е отказала от бракоразводното дело поради заплахи и натиск от съпруга ѝ.

27. На 2 април 1998 г. жалбоподателката и майка ѝ, са подали искане до службата на Главния прокурор в Диарбекир, за мерки за защита от властите след заканите с убийство, отправени срещу тях от Н.О. и баща му.

28. На 2 и 3 април 1998 г. полицейски служители са взели показания от жалбоподателката, майка ѝ, брат ѝ и съпругата му, както и от Н.О. и баща му. Жалбоподателката и майка ѝ са заявили, че Н.О. се е опитал да ги убие с колата си и че се е заканил да ги убие, ако жалбоподателката не се върне при него. Те са посочили, че жалбоподателката вече е инициирала бракоразводно дело и че тя не желае да се върне да живее с Н.О. Братът на жалбоподателката и съпругата му са заявили, че майката на жалбоподателката я подтиква да не се връща при съпруга си и че те не знаят нищо за заплахите, отправени от Н.О. и баща му. Н.О. твърдял, че единствената му цел е била да събере семейството си, но че тъща му пречела това да се случи. Той също така твърдял, че е ходил при брата на жалбоподателката и при старей от семейството за помощ, но не е имал успех. Той заявил, че никога не е заплашвал жалбоподателката или майка ѝ и че техните

твърдения са клеветнически. Баща на Н.О. твърдял, че майката на жалбоподателката иска дъщеря ѝ да се разведе с Н.О. и да се омъжи за друг.

29. В становище от 3 април 1998 г. директорът на отдел „Закон и ред“ на дирекцията за сигурност в Диарбекир е уведомил Главна прокуратура за изхода от разследването на твърденията, направени от жалбоподателката и майка ѝ. Той е заключил, че жалбоподателката е напуснала съпруга си и е отишла да живее с майка си. Многократните молби на Н.О. съпругата му да се върне у дома са били отхвърлени от майката на жалбоподателката, като последната е обиждала Н.О. и е твърдяла, че Н.О. я е заплашил с убийство. Н.О. е изтърпял 25 дни лишаване от свобода заради това, че е прегазил с автомобил тъща си и след освобождаването си е помолил редица медиатори да убедят жена му да се върне у дома. Въпреки това, майката не е позволила на жалбоподателката да се върне при Н.О. И двете страни са отправили заплахи една срещу друга. Освен това, майката е искала дъщеря ѝ да се раздели с Н.О., за да отмъсти на бившия си съпруг, непрекъснато е отправяла клеветнически твърдения и е „загубила“ времето на силите на реда.

30. На 14 април 1998 г. Главният прокурор в Диарбекир повдигнал обвинения срещу Н.О. и баща му А.О. за отправяне на закани с убийство срещу жалбоподателката и майка ѝ в нарушение на член 188 § 1 от Наказателния кодекс.

31. На 30 април 1998 г. наказателният съд в Диарбекир е освободил Н.О. под гаранция. Той също е решил, че не е компетентен по случая и е изпратил делото на наказателния (assize) съд в Диарбекир.

32. На 11 май 1998 г. наказателният (assize) съд в Диарбекир е квалифицирал престъплението като опит за убийство. По време на заседанието от 9 юли 1998 г., Н.О. е повторил, че инцидентът е станал случайно, вратата на колата е била отворена и случайно е ударила тъжители, докато той премествал колата. Жалбоподателката и майка ѝ са потвърдили казаното от Н.О. и са заявили, че не желаят производството да продължи.

33. На 23 юни 1998 г. наказателният (assize) съд в Диарбекир е оправдал Н.О. и баща му по отношение на обвиненията за отправяне на закани с убийство поради липса на достатъчно доказателства. Съдът е отбелязал, че обвиняемите са отрекли обвиненията и че тъжители са оттеглили тъжбите си. Жалбоподателката се е върнала да живее с Н.О.

34. На 9 юли 1998 г. майката на жалбоподателката е била прегледана още веднъж. От прегледа е било установено, че нараняванията не застрашават живота ѝ, но са достатъчни, за да доведат до временна нетрудоспособност в продължение на 25 дни.

35. По време на съдебното заседание на 8 октомври 1998 г. жалбоподателката и майка ѝ са оттеглили тъжбите си. Те са заявили, че вратата на колата е била отворена и че Н.О. случайно ги е ударил. На въпроса относно техните тъжби срещу Н.О., жалбоподателката и майка ѝ са отговорили, че са се били скарали с Н.О. и че са отправили тези обвинения в момент на гняв.

36. На 17 ноември 1998 г. наказателният (assize) съд в Диарбекир заключил, че делото трябва да бъде прекратено по отношение на престъплението срещу жалбоподателката, тъй като тя е оттеглила тъжбата си. При все това, той е решил, че макар майката на жалбоподателката също да е оттеглила тъжбата, Н.О. все пак трябва да бъде осъден за това престъпление, тъй като причинените наранявания са по-сериозни. Впоследствие съдът е осъдил Н.О. на три месеца лишаване от свобода и глоба; наказанието лишаване от свобода по-късно е било заменено с глоба.

5. Петото нападение над жалбоподателката от Н.О., вследствие на което тя е претърпяла тежка телесна повреда

37. На 29 октомври 2001 г. жалбоподателката е посетила майка си. По-късно същия ден Н.О. се е обадил по телефона и е поискал жалбоподателката да се върне у дома. Жалбоподателката, притеснена, че нейният съпруг отново ще прояви насилие към нея, е казала на майка си: „Този човек ще ме разкъса на парчета!“ Майката на жалбоподателката я е подтикнала да се върне у дома с децата. Четиридесет и пет минути по-късно едно от децата, се върнало и казало, че баща му е намушкал с нож и убил майка му. Майката на жалбоподателката се втурнала към къщата на жалбоподателката. Тя видяла, че жалбоподателката лежи на пода и кърви. С помощта на съседи тя качила жалбоподателката в такси и я отвела в държавната болница в Диарбекир. Персоналът на болницата ѝ казал, че състоянието на жалбоподателката е сериозно и тя била откарана в Университетската болница в Дикле, която била по-добре оборудвана. В медицинското свидетелство на жалбоподателката се посочва, че тя е имала седем прободни рани на различни части от тялото. Въпреки това, нараняванията не са били класифицирани като опасни за живота.

38. Към 23:30 часа на същия ден Н.О. се е предал в полицията. Полицията конфискувала ножа, който той бил използвал по време на инцидента. Н.О. твърдял, че жена му и децата все още не са се били прибрали у дома, когато той се е върнал в 18:00 часа. Той им се обадил и им казал да се приберат. След като те се прибрали, той попитал жалбоподателката: „Защо се скиташ навън? Защо не си ми сготвила нищо?“ Жалбоподателката отговорила: „Ядохме при майка ми“ и му поднесла чиния с плодове. Те продължили да се карат. Той казал: „Защо ходиш при майка си толкова често? Не ходи там толкова често,

стой си вкъщи и се грижи за децата!“ Спорът ескалирал. В един момент, жалбоподателката го нападнала с вилица. Те започнали да се боричкат, по време на което той загубил контрол, грабнал ножа за плодове и я намушкал; не си спомнял колко пъти. Той заявил, че жена му е по-едра от него, така че той трябвало да реагира, когато тя го нападнала. Той добавил, че жена му не била лош човек и че са живели мирно до преди две години. Започнали обаче да се карат, когато майката на жалбоподателката започнала да се меси в брака им. Той заявил, че съжалява за стореното. След като дал показания Н.О. бил освободен.

39. На 31 октомври 2001 г. адвокатът на майката на жалбоподателката подала тѣжба до прокуратурата в Диарбекир. В тѣжбата тя твърдяла, че майката на жалбоподателката ѝ казала, че преди пет години Н.О. е пребил дѣщеря ѝ много лошо, след което е бил арестуван. Въпреки това, той е бил освободен на първото съдебно заседание. Тя твърдяла, че доверителката ѝ и жалбоподателката са били накарани да оттеглят тѣжбите си поради продължаващите закани с убийство и натиск от Н.О. Тя заявила още, че е имало слухове, че Н.О. се занимава с трафик на жени. Накрая, тя споменавала инцидента от 4 март 1998 г. (виж по-горе), като твърдяла, че след такъв сериозен инцидент, освобождаването на Н.О. било морално укоримо и искала той да бъде задържан под стража.

40. На 2 ноември 2001 г. адвокатът на жалбоподателката подал възражение в Главна прокуратура срещу медицинското заключение на болницата на медицинския факултет в Дикле, в което се казвало, че нараняванията на жалбоподателката не са опасни за живота. Адвокатът поискал нов медицински преглед.

41. На 9 ноември 2001 г. жалбоподателката подала тѣжба до службата на главния прокурор в Диарбекир, оплаквайки се, че е била намушкана многократно от Н.О. след спор с него. Тя поискала от прокуратурата да я изпрати в Института за съдебна медицина за нов медицински преглед.

42. На 8 ноември 2001 г. по нареждане на прокурор жалбоподателката била подложена на нов медицински преглед в Института за съдебна медицина в Диарбекир. Съдебният лекар отбелязал наличието на наранявания, причинени от нож, върху китката на лявата ръка (с дължина 3 см), върху ляво бедро (с дълбочина 5 см), още една рана върху лявото бедро с дълбочина 2 см и рана малко над лявото коляно. Той бил на мнение, че тези наранявания не са опасни за живота, но поради тях жалбоподателката била нетрудоспособна за седем дни.

43. На 12 декември 2001 г. прокурорът внесъл обвинителен акт в Магистратския съд в Диарбекир, с който обвинил Н.О. в нападение с нож по членове 456 § 4 и 457 § 1 от Наказателния кодекс.

44. С наказателно постановление от 23 май 2002 г. Втори магистратски съд в Диарбекир наложил глоба от 839 957 040 турски лири на Н.О. за нападение с нож над жалбоподателката. Съдът решил, че той може да изплати тази глоба на осем вноски.

6. Шестият инцидент, когато Н.О. е заплашил жалбоподателката

45. На 14 ноември 2001 г. жалбоподателката подава тѣжба в прокуратурата в Диарбекир, в която твърдяла, че Н.О. я заплашвал.

46. На 11 март 2002 г. прокуратурата решила, че няма конкретни доказателства за наказателно преследване срещу Н.О., освен твърденията на жалбоподателката.

7. Майката на жалбоподателката е подава жалба до прокурора, в която твърдяла, че Н.О. и А.О. са заплашили да я убият

47. На 19 ноември 2001 г. майката на жалбоподателката подава жалба до прокуратурата. В нея тя твърдяла, че Н.О., А.О. и техни роднини непрекъснато заплашвали нея и дъщеря ѝ. По-специално, Н.О. ѝ казал: „Ще убия теб, децата ти и цялото ти семейство!“ Той също така я тормозел като нарушавал неприкосновеността на личния ѝ живот, обикаляйки около дома ѝ с ножове и пистолети. Тя твърдяла, че ако нещо се случи на нея или на семейството ѝ, виновникът ще е Н.О. Тя също споменавала и събитията от 29 октомври 2001 г., когато жалбоподателката била намушкана от него (виж по-горе). В отговор на тази жалба, на 22 ноември 2002 г. прокурорът написал писмо до Дирекцията по сигурността в Диарбекир, в което нареждал да се вземат показания от жалбоподателката и Н.О. и да се подаде рапорт за разследването до прокуратурата.

48. Междувременно, на 14 декември 2001 г. жалбоподателката отново инициирала бракоразводно дело в гражданския съд в Диарбекир.

49. На 23 декември 2001 г. полицията е разпитала Н.О. във връзка с твърденията на майката на жалбоподателката. Той отрекъл обвиненията срещу него и заявил, че тъща му, която се месела в брака му и подтиквала жена му да води неморален живот, го заплашвала. Полицията е взела допълнителни показания от майката на жалбоподателката на 5 януари 2002 г. Тя твърдяла, че Н.О. идвал пред вратата ѝ всеки ден, вадел нож или пушка и заплашвал нея, дъщеря ѝ и внуците ѝ с убийство.

50. На 10 януари 2002 г. Н.О. бил обвинен по член 191 § 1 от Наказателния кодекс в отправяне на закани с убийство.

51. На 27 февруари 2002 г. майката на жалбоподателката подава друга жалба до прокуратурата в Диарбекир. Тя твърдяла, че заплахите

на Н.О. се увеличавали. Н.О. и приятелите му я тормозели, заплашвали я и я ругали по телефона. Тя заявила, че животът ѝ е в опасност и поискала полицията да подслушва телефона ѝ и да предприеме мерки срещу Н.О. На същия ден прокуратурата наредила на управлението на турския телеком да предостави списък с всички номера, от които изхождат обаждания до телефона на майката през идния месец. Поради липса на отговор прокурорът повторил искането си на 3 април 2002 г.

52. На 16 април 2002 г. Магистратският съд в Диарбекир разпитал Н.О. във връзка с нападението с нож над тъща му. Той повторил изявлението, което бил направил пред полицията, добавяйки, че не желал съпругата му да посещава майка си, тъй като майката водела неморален живот.

8. Убийството на майката на жалбоподателката от Н.О.

53. Жалбоподателката живеела с майка си след инцидента от 29 октомври 2001 г.

54. На неуточнена дата майката на жалбоподателката се уговорила с транспортна фирма да прекара мебелите ѝ до Измир. Твърди се, че когато Н.О. научил за това, казал: „Където и да отидеш, ще те намеря и ще те убия!“. Въпреки заплахите, на 11 март 2002 г. мебелите били натоварени в камион на транспортната фирма. Камионът направил два курса между центъра за трансфер на фирмата и къщата. На третия курс майката на жалбоподателката попитала шофьора дали може да се вози с него до центъра за трансфер. Тя седнала на предната седалка до шофьора. По пътя такси спряло пред камиона и започнало да дава светлинни сигнали. Шофьорът на камиона, мислейки, че шофьорът на таксито ще попита къде се намира даден адрес, спрял. От таксито слязъл Н.О. Той отворил предната врата, където седяла майката и извикал нещо от рода: „Къде караш мебелите?“ и стрелял в нея. Майката на жалбоподателката починала на място.

9. Наказателното производство срещу Н.О.

55. На 13 март 2002 г. прокуратурата в Диарбекир е внесла обвинителен акт в наказателния (assize) съд в Диарбекир, обвинявайки Н.О. в умишлено убийство по член 449 § 1 от Наказателния кодекс.

56. В показанията си пред полицията, прокуратурата и съда Н.О. твърдял, че е убил майката на жалбоподателката, защото тя подтиквала съпругата му да води неморален живот като нейния и е искала да отведе съпругата му и децата му далеч от него. Освен това той твърдял, че в деня на инцидента, когато попитал покойницата къде откарва мебелите и къде е жена му, тя отговорила: „Разкарай се, ще взема жена ти и ще [я] продам.“ Той заявил, че изгубил самообладание и я застрелял в името на честта си и на децата си.

57. С окончателно решение от 26 март 2008 г. наказателният (assize) съд в Диарбекир осъдил Н.О. за убийство и незаконно притежаване на огнестрелно оръжие. Присъдата била доживотен затвор. Въпреки това, като взел предвид факта, че обвиняват е извършил престъплението след провокация от страна на покойницата, както и неговото добро поведение по време на процеса, съдът намалил първоначалната присъда на 15 години и 10 месеца лишаване от свобода и глоба от 180 нови турски лири. С оглед на времето, прекарано от осъдения в предварително задържане, и на факта, че делото щяло да се гледа и от по-горна инстанция, съдът наредил Н.О. да бъде освободен.

58. Производството по обжалването все още е висящо пред Касационния съд.

10. Скорешни събития след освобождаването на Н.О.

59. На 15 април 2008 г. жалбоподателката подала тѣжба до службата на главния прокурор в Кемалпаша, Измир, която да бѣде подадена до главна прокуратура в Диарбекир, и в която искала властите да предприемат мерки за защита на живота ѝ. Тя отбелязала, че нейният бивш съпруг¹, Н.О., бил освободен от затвора и в началото на април е отишъл на строежа в Диарбекир, където работел приятелят ѝ М.М., и го попитал къде е тя. Тѣй като М.М. отказал да му даде адреса ѝ, Н.О. го заплашил, че ще убие него и жалбоподателката. Жалбоподателката твърдяла, че Н.О. вече е убил майка ѝ и няма да се поколебае да убие и нея. Тя непрекъснато сменяла адреса си, за да не може Н.О. да я намери. И накрая, тя молела властите да запазят адреса ѝ, посочен в тѣжбата, и името на приятеля ѝ в тайна и да търсят отговорност от Н.О., ако нещо лошо се случи на нея или на нейн роднина.

60. На 14 май 2008 г. представителката на жалбоподателката е уведомила Съда, че съпругът на жалбоподателката е бил освободен от затвора и че отново заплашва жалбоподателката. Тя се е оплакала, че въпреки молбата на жалбоподателката, не са били предприети никакви мерки. Поради това, тя помолила Съда да поиска от правителството да осигури достатъчна защита [на жалбоподателката].

61. В писмо от 16 май 2008 г. регистратурата е изпратила искането на правителството за коментар и го е приканила да информира Съда за мерките, които ще бѣдат предприети от държавните власти.

62. На 26 май 2008 г. директорът на департамент „Международно право и международни отношения“ към Министерството на правосъдието е изпратил по факс писмо до Главната прокуратура в

¹ На неуточнена дата след убийството на майка ѝ жалбоподателката се развела със съпруга си.

Диарбекир във връзка с жалбата на жалбоподателката до Европейския съд по правата на човека. Той уведомил Главна прокуратура за подадената от жалбоподателката жалба пред Съда и поискал информация относно изпълнението на присъдата на Н.О., хода на производството по тѣжбата на жалбоподателката до Главната прокуратура в Кемалпаша, Измир и за мерките, предприети за защита на живота на жалбоподателката.

63. На същия ден прокурор от Главна прокуратура в Диарбекир е писал до Областния управител в Диарбекир с искане за предприемане на мерки за защита на жалбоподателката.

64. С писмо от 28 май 2008 г. от Главна прокуратура в Диарбекир до Централна дирекция на полицията Шехитлер в Диарбекир, прокурорът (А.Е.) е наредил на полицията да призове Н.О. в кабинета му за разпит във връзка с разследване.

65. На 29 май 2008 г. А.Е. е разпитал Н.О. във връзка с тѣжбата на жалбоподателката. Н.О. е отрекъл твърденията, че е заплашвал жалбоподателката и е заявил, че тя е направила тези твърдения, за да го обезпокои след освобождаването му от затвора. Той е твърдял, че няма лоши чувства към жалбоподателката и че се е посветил на семейството и децата си.

66. На 3 юни 2008 г. А.Е. е разпитал приятеля на жалбоподателката, М.М. Последният е заявил, че Н.О. му се е обадил, попитал го е за адреса на жалбоподателката и му е казал, че ще я убие. М.М. не се е срещал с Н.О. Нито е подавал тѣжба срещу Н.О. Той обаче се е обадил на жалбоподателката и я е уведомил за заплахите на Н.О.

67. В писмо от 20 юни 2008 г. правителството е уведомило Съда, че съпругът на жалбоподателката не е излежал присъдата си, но е бил освободен докато тече производството по обжалване, за да не бъде превишен позволеният по закон срок на предварително задържане. То също е заявило, че Службата на местния областен управител и Главната прокуратура са били уведомени за тѣжбата на жалбоподателката и им е било наредено да вземат мерки за защита на жалбоподателката.

68. На последно място, на 14 ноември 2008 г. представителката на жалбоподателката е уведомила Съда, че животът на доверителката ѝ е в непосредствена опасност, тъй като властите все още не са предприели никакви мерки, за да я защитят от бившия ѝ съпруг. Регистратурата на Съда е уведомила правителството за това писмо и е поискала информация за мерките, предприети за защита на жалбоподателката.

69. На 21 ноември 2008 г. правителството е уведомило Съда, че полицейските органи са предприели конкретни мерки за защита на жалбоподателката от бившия ѝ съпруг. По-специално, снимката и пръстовите отпечатащи на съпруга на жалбоподателката са били

разпратени до полицейските управления в областта, за да може той да бъде арестуван, ако се появи в близост до дома на жалбоподателката. Тя е заявила, че съпругът ѝ не я е заплашвал през последния месец и половина.

II. ПРИЛОЖИМО ПРАВО И ПРАКТИКА

A. Вътрешно право и практика

70. Приложимите разпоредби на националното право, на които са се позовали съдебните власти в настоящия случай, са изложени по-долу.

1. Наказателен кодекс

Член 188

„Който чрез използване на сила или заплахи принуди друго лице да извърши или да не извърши нещо или да получи разрешение да извърши нещо ... се наказва с лишаване от свобода от шест месеца до една година и с глоба от хиляда до три хиляди лири ...“

Член 191 § 1

„Който, с изключение на случаите, предвидени в закона, заплашва друго лице с причиняване на тежки и несправедливи увреждания се наказва с лишаване от свобода от шест месеца.“

Член 449

„Ако убийството е:

а. извършено спрямо съпруга, съпруг, брат или сестра, осиновител/ка, осиновено дете, мащеха, втори баща, брат или сестра от друг брак, тъст/свекър,, тъща/свекърва, зет или снаха... извършителят се наказва с доживотен затвор ...“

Член 456 § 1, 2 и 4

„Който измъчва друго лице физически, причини му телесни повреди или церебрални увреждания, без намерение за убийство, се наказва с лишаване от свобода от шест месеца до една година.

Когато деянието застрашава живота на жертвата или причинява постоянна слабост в един от органите или сетивата или постоянно затруднение в речта, или трайни увреждания на лицето, или физически или умствени увреждания, продължаващи двадесет или повече дни, или водещи до временна

нетрудоспособност на [жертвата] за същия брой дни, извършителят се наказва с лишаване от свобода от две до пет години.

...

Ако деянието не е довело до заболяване или до временна нетрудоспособност [на жертвата], или ако това състояние не е продължило повече от десет дни, извършителят се наказва с лишаване от свобода между два и шест месеца или с тежка глоба от дванадесет хиляди до сто и петдесет хиляди лири, ако има тъжба на пострадалото лице...”

Член 457

„Ако деянията, посочени в член 456, са извършени срещу лицата, изброени в член 449, или ако деянието е извършено със скрито или видимо оръжие или с вредни химикали, наказанието се увеличава с една трета до половината от основното наказание.“

Член 460

„В случаите, посочени в членове 456 и 459, когато образуването на наказателно производство зависи от подаването на тъжба [от жертвата], ако тъжителят оттегли тъжбата преди произнасяне на окончателното решение производството се прекратява.“

2. Закон за закрила на семейството (Закон №. 4320, 14 януари 1998 г.)

Член 1

„Ако съпруг/а или дете или друг член на семейството, който живее в същото домакинство е подложен на домашно насилие и ако магистратският съд по граждански дела е уведомен за това от това лице или от Главната прокуратура, съдията, като вземе предвид характера на инцидента, може по своя собствена инициатива да наложи една или повече от следните мерки или други подобни мерки, които той сметне за подходящи. На съпруга-нарушител може да бъде наредено:

(а) да не проявява насилие и да не заплашва другия съпруг или децата (или други членове на семейството, живеещи в същото домакинство),

(б) да напусне семейното жилище и да го остави на другия съпруг и на децата, ако има такива, и да не се доближава жилището, където живеят другият съпруг и децата, или до работното им място,

(с) да не поврежда имуществото на другия съпруг (или на деца или други членове на семейството, живеещи в същото домакинство),

(д) да не безпокои другия съпруг или децата (или други членове на семейството, живеещи в същото домакинство) чрез използването на комуникационни устройства,

(е) да предаде всякакви оръжия или други подобни на правоприлагащите органи,

(f) да не влиза в семейното жилище, когато е под въздействието на алкохол или на други упойващи вещества или да не използва такива вещества в семейното жилище.

Споменатите по-горе мерки се прилагат за срок не по -дълъг от шест месеца. Със заповедта за защита съпругът-нарушител трябва да бъде предупреден, че в случай на неспазване на наложените мерки, той/тя ще бъде арестуван/а и осъден/а на лишаване от свобода. Съдията може да разпорежи междинни плащания на издръжка, като се вземе предвид стандарта на живот на жертвата.

Тъжбите по точка 1 са освободени от плащането на държавни такси.“

Член 2

„Съдът изпраща копие от заповедта за защита до службата на Главния прокурор. Службата на главния прокурор следи за изпълнението на заповедта с помощта на правоприлагащите органи.

В случай на неизпълнение на заповедта за защита, правоприлагащият орган провежда разследване по своя собствена инициатива, без да е необходимо жертвата да подава жалба, и незабавно изпраща преписката на Главна прокуратура.

Главна прокуратура образува срещу съпруга, който не изпълни заповед за защита, производство пред магистратския съд. Подсъдността и бързината на производството се уреждат от Закон № 3005 за процедурата по дела *in flagrante delicto*.

Дори ако въпросното деяние представлява отделно престъпление, съпругът, който наруши заповед за защита се осъжда на лишаване от свобода от три до шест месеца.“

3. *Правилник за прилагане на закона за Закрила на семейството от 1 март 2008 г.*

71. Този правилник, който е изготвен, за да уреди изпълнението на Закон № 4320, определя мерките, които трябва да бъдат взети по отношение на членовете на семейството, проявяващи насилие, и процедурите и принципите за прилагането на тези мерки, за да се защитят членовете на семейството, подложени на домашно насилие.

В. Приложими международни и сравнителноправни материали

1. Позицията на Организацията на обединените нации по отношение на домашното насилие и дискриминацията срещу жени

72. Конвенцията за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените (CEDAW) е била приета през 1979 г. от Генералната асамблея на ООН и ратифицирана от Турция на 19 януари 1986 г.

73. CEDAW определя дискриминацията срещу жените като „... всяко различие, изключване или ограничаване по признак на пола, което има за следствие или цели намаляване на признанието или непризнаване на осъществяването или упражняването от жените, независимо от тяхното семейно положение, въз основа на равнопоставеността между мъжете и жените, на правата на човека и основните свободи в политическата, икономическата, социалната, културната, гражданската или всяка друга област.“ Що се отнася до задълженията на държавите, член 2 от CEDAW в относителна си част предвижда следното:

„Държавите-страни по Конвенцията осъждат дискриминацията по отношение на жените във всички нейни форми, изразяват съгласие незабавно и с всички подходящи средства да провеждат политика за премахване на дискриминацията по отношение на тях и за тази цел се задължават:

...

(е) да приемат всички надлежни мерки за премахване на дискриминацията по отношение на жените от страна на което и да е лице, организация или предприятие;

(ф) да приемат всички подходящи мерки, в това число и законодателни, за изменение или отмяна на действащи закони, постановления, обичаи и практики, които представляват дискриминация по отношение на жените;“

73. Комитетът на ООН за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените (по-нататък „Комитетът CEDAW“) е установил, че „насилието, основано на пола, е форма на дискриминация, която сериозно потиска способността на жените да се ползват от права и свободи на равно с мъжете“ и поради това е забранено съгласно член 1 от CEDAW. В рамките на общата категория насилие, основано на пола, Комитетът включва насилие от „действия на частно лице“¹ и „домашно насилие“.² Следователно, насилието,

¹ Виж Обща препоръка № 19 на Комитета относно „Насилието срещу жени“, (1992) UN doc. CEDAW/C/1992/L.1/Add.15 в § 24 (a).

² Ibid, в § 24 (b); виж също § 24 (r).

основано на пола, задейства задълженията на държавите-членки. Обща препоръка № 19 съдържа каталог на тези задължения. Те включват задължение на страните-членки да „предприемат всякакви законодателни и други мерки, които са необходими за осигуряване на ефективна защита на жените срещу насилието, основано на пола¹, включително наказателни санкции, граждански средства за защита и компенсаторни разпоредби за защита на жените срещу всякакви форми на насилие.“² В заключителните Коментари по общия четвърти и пети периодичен доклад за Турция (по-нататък „Заключителните Коментари“) комитетът CEDAW е подчертал, че насилието срещу жените, включително домашното насилие, е форма на дискриминация (виж CEDAW/C/TUR/4-5 и Согг.1, 15 февруари 2005 г., § 28).

74. Освен това, в своите обяснения относно Обща препоръка № 19 Комитетът CEDAW е счел следното:

„...6. В член 1 Конвенцията дава определение на дискриминацията срещу жени. Определението на дискриминация включва насилие, основано на пола, което представлява насилие, насочено срещу една жена, само защото тя е жена, или което засяга непропорционално жените. То включва действия, които нанасят физическо, психическо или сексуално увреждане или страдание, заплахи с такива действия, принуда и други форми на лишаване от свобода. Насилието, основано на пола може да наруши специфични разпоредби на Конвенцията, независимо дали в тези разпоредби изрично се говори за насилие.

7. Насилие, основано на пола, което накърнява или обезсилва възможността жени да се ползват от права на човека и основни свободи, по общото международно право или съгласно конвенции за правата на човека, е дискриминация по смисъла на член 1 от Конвенцията.

Коментари по конкретни членове от Конвенцията

...

Членове 2(f), 5 и 10(c)

11. Традиционните нагласи, съгласно които на жените се гледа като на подчинени на мъжете или като имащи стереотипни роли, водят до продължаване на съществуването на широко разпространени практики, включващи насилие или принуда, като семейно насилие и малтретиране, насилствени бракове, смърт за зестра, атаки с киселина и женско обрязване. Такива предразсъдъци и практики може да оправдават насилието, основано на пола, като форма на защита или контрол над жените. В резултат на такова насилие върху физическата и психическата неприкосновеност на жените, те биват лишени от равноправно упражняване и познаване на правата на човека и основните свободи. Макар тези коментари да касаят главно действително извършено насилие или закана с насилие, последствията свързани с тези форми

¹ Ibid, в § 24 (t).

² Ibid, в § 24 (t) (i); виж също параграф 24 (r) относно мерките, необходими за преодоляването на домашното насилие.

на насилие, основано на пола, спомагат за държането на жените в подчинени роли и допринасят за ниското ниво на участие в политическия живот, за пониското им образование, умения и възможности за работа.“

75. По делото *A.T. срещу Унгария* (решение от 26 януари 2005 г.), по което жалбоподателката се е оплакала, че нейният партньор и баща на двете ѝ деца е проявявал срещу нея физическо насилие и я е заплашвал от 1998 г. насетне, комитетът CEDAW препоръчва на Унгария да вземе мерки, „за да се гарантира физическата и психическата неприкосновеност на жалбоподателката и нейното семейство“, както и да се гарантира, че ще ѝ бъде предоставено сигурно място за живеене, където да пребивава с децата си, и че ще получи издръжка за децата си, правна помощ и обезщетение, пропорционално на претърпените от нея вреди и на нарушаването на правата ѝ. Комитетът също така е отправил няколко общи препоръки към Унгария за подобряване на защитата на жените срещу домашно насилие, като например създаване на ефективни процедури по разследване, ефективни правни и съдебни процедури и увеличаване на ресурсите за подпомагане и съветване.

76. По делото *Fatma Yildirim срещу Австрия* (решение от 1 октомври 2007 г.), което касае убийството на г-жа Yildirim от съпруга ѝ, комитетът CEDAW е установил, че договарящата държава е нарушила задължението си да защити по подходящ начин Fatma Yildirim. Той е заключил, че договарящата държава е нарушила задълженията си по член 2 (а) и (с) до (f) и член 3 от CEDAW във връзка с член 1 от CEDAW и Обща препоръка 19 на Комитета и съответните права на починалата Fatma Yildirim на живот и на физическа и психическа неприкосновеност.

77. Декларацията за премахване на насилието срещу жените (1993 г.) на Генералната асамблея на ООН, в член 4(с), настоятелно призовава държавите да „проявяват надлежно усърдие за предотвратяване, разследване и наказване, в съответствие с националното законодателство, на актове на насилие срещу жени, независимо дали тези действия се извършват от държавата или от частни лица“.

78. В третия си доклад от 20 януари 2006 г. до Комисията за правата на човека на Икономическия и социалния съвет на ООН (E/CN.4/2006/61) специалният докладчик за насилието срещу жени е счел, че съществува правило на обичайното международно право, което „задължава държавите да действат с необходимото усърдие при предотвратяването и отговора на актове на насилие срещу жени“.

...

2. Съвет на Европа

79. В своята Препоръка Rec(2002)5 от 30 април 2002 г. относно защитата на жените от насилие Комитетът на министрите на Съвета на Европа е заявил, *inter alia*, че държавите-членки следва да въведат, развият и/или да подобрят, при необходимост, националната си политика за борба с насилието, като се основават на принципите на максимална сигурност и защита на жертвите, подкрепа и помощ, изменения в наказателното и гражданското законодателство, повишаване на обществената информираност, обучение на специалисти, които се занимават с насилие срещу жени и превенция.

80. Комитетът на министрите е препоръчал, по-специално, че държавите-членки трябва да наказват тежко насилието срещу жени, като сексуално насилие и изнасилване, злоупотреба с уязвимостта на бременни, беззащитни, болни или зависими жертви, или на жертви с увреждания, както и да санкционират злоупотреба с положението от страна на извършителя. В препоръката също така се заявява, че страните-членки трябва да гарантират, че всички жертви на насилие имат възможност да инициират производство, да приемат разпоредби, гарантиращи, че наказателно производство може да бъде образувано от прокурора, да насърчават прокурорите да разглеждат насилието срещу жени като утежняващ или решаващ фактор при вземането на решение дали да повдигнат обвинение в интерес на обществото, да гарантират, когато е необходимо, вземането на мерки за ефективна защита на жертвите от заплахи и евентуални актове на отмъщение и да предприемат конкретни мерки, за да гарантират, че правата на децата са защитени по време на производството.

81. По отношение на насилието в семейството Комитетът на министрите е препоръчал на държавите-членки да класифицират всички форми на насилие в семейството като престъпления и да предвидят възможност за предприемане на мерки с цел, *inter alia*, да се даде възможност на съдебните органи да постановят привременни мерки, насочени към защита на жертвите и да забранят на извършителя да контактува, да се свързва с или да се доближава до жертвата или да пребивава или да навлиза в определени райони, да санкционират всяко нарушение на мерките, наложени на извършителя, и да установят задължителни правила за действие от страна на полицията, на медицинските и на социалните работници.

3. Междоамериканската система

82. По делото *Velazquez-Rodriguez*, Междоамериканският съд е постановил:

„Незаконно действие, което нарушава правата на човека и което изначално не може да бъде приписано на държавата (например, защото е действие на

физическо лице или защото отговорното лице не е идентифицирано) може да доведе до международна отговорност на държавата, не поради самото действие, а поради липсата на надлежни мерки за предотвратяване на нарушението или на подходящ отговор съгласно изискванията на Конвенцията.“¹

83. Правното основание за крайната отговорност на държавата за действия на частни лица се състои в неспазването на задължението да се гарантира защита на правата на човека, както е посочено в член 1(1) от Американската конвенция за правата на човека.² Практиката на Междумериканския съд отразява този принцип чрез многократно подвеждане под международна отговорност на държавите поради липсата на *надлежни действия* за предотвратяване на нарушения на човешките права, за разследване и наказване на извършителите или за предоставяне на подходящи обезщетения на семействата [на пострадалите].

84. Междумериканската конвенция за предотвратяване, наказване и премахване на насилието срещу жените, 1994 г. (Конвенцията от Белем до Пара)³ установява задълженията на договарящите държави, свързани с изкореняването на насилието, основано на пола. Това е единственият многостранен договор за правата на човека, който се занимава само с насилието срещу жени.

85. Междумериканската комисия приема подхода на Междумериканския съд при определяне на отговорността на държавата за действия и бездействия на частни лица. По делото *Maria Da Penha срещу Бразилия*,⁴ Комисията е установила, че неполагането от държавата на необходимите усилия за предотвратяването и разследването на оплакване за домашно насилие изисква установяването на отговорност на държавата по Американската конвенция и по Конвенцията от Белем до Пара. Освен това Бразилия е нарушила правата на жалбоподателката и не е изпълнила своите задължения (*inter alia*, по член 7 от Конвенцията от Белем до Пара, задължаващ държавите да осъждат всички форми на насилие срещу

¹ *Velasquez-Rodriguez срещу Хондурас*, решение от 29 юли 1988, Inter-Am. Ct. H.R. (ser. C) No. 4, пар. 172.

² Подписана на специалната Междумериканска конференция за правата на човека, Сан Хосе, Коста Рика, 22 ноември 1969 г. Член (1) гласи следното: „1. Държавите-страни по тази конвенция се задължават да зачитат правата и свободите, признати в нея, и да осигурят на всички лица под тяхна юрисдикция свободното и пълно упражняване на тези права и свободи, без никаква дискриминация на основание раса, цвят на кожата, пол, език, религия, политически или други убеждения, национален или социален произход, икономическо състояние, рождение или друго социално положение. 2. За целите на настоящата конвенция „лице“ означава всяко човешко същество“.

³ която е приета от Организацията на американските държави (OAS) и е влязла в сила на 5 март 1995 г.

⁴ Дело 12.051, Report No. 54/01, Inter-Am. C>H.R., Annual Report 2000, OEA/Ser.L/V/II.111 Doc.20 rev. (2000)

жени), в резултат на нейното бездействие и на толерирането на причиненото насилие. По-конкретно, Комисията е приела, че:

„... толерирането от държавните органи не се ограничава само до настоящия случай, а по-скоро е модел на поведение. Търпимостта на това положение от цялата система служи само за продължаване на психологическите, социалните и историческите причини и фактори, които подкрепят и насърчават насилието срещу жените.

Предвид факта, че насилието, претърпяно от Maria Da Penha е част от един общ модел на небрежност и липса на ефективни действия от страна на държавата при преследването и осъждането на насилници, Комисията счита, че това дело касае не само неизпълнение на задължение за наказателно преследване и осъждане, но също така и задължение за предотвратяване на тези унижителни практики. Тази обща и дискриминационна съдебна неефективност също създава климат, благоприятстващ домашното насилие, тъй като обществото не вижда признаци на готовност от страна на държавата, като представител на обществото, да предприеме ефективни мерки за санкциониране на такива действия.“¹

4. Сравнителноправни материали

86. В 11 държави-членки на Съвета на Европа, а именно в Албания, Австрия, Босна и Херцеговина, Естония, Гърция, Италия, Полша, Португалия, Сан Марино, Испания и Швейцария, властите са длъжни да продължат наказателното производство, въпреки оттеглянето на тъжбата от жертвата в случаи на домашно насилие.

87. В 27 държави-членки, а именно в Андора, Армения, Азербайджан, Белгия, България, Кипър, Чешката република, Дания, Англия и Уелс, Финландия, Бивша югославска република Македония, Франция, Грузия, Германия, Унгария, Ирландия, Латвия, Люксембург, Малта, Молдова, Нидерландия, Руската федерация, Сърбия, Словакия, Швеция, Турция и Украйна, властите разполагат със свобода на преценка дали да продължат наказателното производство срещу извършителите на домашно насилие. Значителна част от правните системи правят разграничение между престъпления от частен характер (за преследването на които е необходимо подаването на тъжба от жертвата) и такива от общ характер (обикновено по-сериозни престъпления, за които се счита, че преследването е в интерес на обществото).

88. От законодателството и практиката на горепосочените 27 страни изглежда, че решението дали производството да продължи, когато жертвата оттегли своята тъжба, попада в рамките на свободата на преценката на органите на прокуратурата, които основно вземат предвид обществен интерес от продължаване на наказателното производство. В някои юрисдикции, като Англия и Уелс, при

¹ Maria da Penha срещу Бразилия, §§ 55 и 56.

вземането на решение дали наказателното производство срещу извършителите на домашно насилие да продължи органите на прокуратурата (Кралската прокурорска служба) са длъжни да вземат предвид определени фактори, включително: тежестта на нарушението, дали нараняванията на жертвата са физически или психически, дали подсъдимият е използвал оръжие, дали подсъдимият е отправял заплахи след нападението, дали подсъдимият е планирал нападението; отражението (включително от психологическа гледна точка) върху децата, живеещи в домакинството; шансовете подсъдимият отново да извърши престъпление, продължаващата заплаха за здравето и безопасността на жертвата или на всяко друго лице, което може да бъде замесено, състоянието на връзката на жертвата с подсъдимия, отражението върху тези отношения на продължаването на производството от прокуратурата, против волята на жертвата, историята на отношенията, особено дали е било проявявано насилие и преди, и криминалното минало на подсъдимия, по-специално проявата на предишно насилие. Прави се пряко позоваване на необходимостта да се намери баланс между правата на жертвата и на децата по член 2 и член 8 при вземането на решение относно действията, които да бъдат предприети.

89. Румъния изглежда е единствената държава, която поставя продължаването на наказателното производство изцяло, и при всички случаи, в зависимост от желанията/оплаквания на жертвата.

В. Доклади относно домашното насилие и положението на жените в Турция

1. Становище на фондацията за приютяване на жени „Лилав покрив“ (Mor Çati Kadın Sığınağı Vakfı) относно прилагането на Закон № 4320, от 7 юли 2007 г.

90. Според този доклад Закон № 4320 (виж параграф 70 по-горе) все още не е се прилага изцяло. През последните години се наблюдава увеличаване на издаването на „заповеди за защита“ или ограничителни заповеди, издадени от семейните съдилища. Въпреки това, по жалби от жени, намиращи се в смъртна опасност, някои съдилища насрочват заседания два или три месеца по-късно. При това положение, съдии и прокурори възприемат Закон № 4320 както вид бракоразводно дело, докато смисълът на закона е да се предприемат спешни действия за защита на жени, които се опитват да спасят живота си. След издаването на ограничителната заповед жените се сблъскват с редица проблеми при изпълнението ѝ.

91. През двете години, предхождащи публикуването на Доклада около 900 жени са потърсили помощ от Mor Çati и са положили големи

усилия да използват Закон № 4320, но само 120 от тях са успели. Mor Çatı е установила сериозни проблеми с прилагането на Закон № 4320. По-специално, било е отбелязано, че домашното насилие все още се толерира в полицейските участъци и че някои полицаи се опитват да действат като арбитри или да вземат страната на мъжа, или предлагат на жената да оттегли жалбата си. Има и сериозни проблеми при връчването на мъжа на ограничителната заповед, издадена от съда по Закон № 4320. В случаите на редица жени, потърсили помощта на Mor Çatı, ограничителните заповеди не са били изпълнени, защото съпрузите им са били полицаи или са били приятели със служители във въпросния полицейския участък.

92. Освен това, има необосновани забавяния при издаването на ограничителни заповеди от съдилищата. Това се дължи на факта, че съдилищата възприемат оплакванията за домашно насилие като вид бракоразводно дело. Смята се, че зад тези закъснения се крие подозрението, че жените може да са направили такива оплаквания без да са претърпели насилие. Твърденията, че жените злоупотребяват със Закон № 4320 не са верни. Тъй като икономическата тежест за издръжката на семейството лежи почти 100% върху мъжа, не е възможно една жена да поиска прилагането на Закон № 4320, ако не се намира в смъртна опасност. На последно място, ограничителните заповеди обикновено са тесни по обхват или съдилищата не ги разширяват.

2. Проучване, изготвено от Центъра за информация и прилагане на правата на жените към Адвокатския съвет в Диарбекир (KA-MER), относно приложението на Закон № 4320 от 25 ноември 2005 г.

93. Според това проучване в Турция е била развита култура на насилие и насилието се толерира в много области на живота. Изследване на дела в магистратски съд по граждански въпроси (*sulh hukuk mahkemesi*) и в три граждански съдилища (*asliye hukuk mahkemesi*) в Диарбекир идентифицира 183 дела, заведени по Закон № 4320, от датата на влизане в сила на закона през 1998 г. до септември 2005 г. По 104 от тези дела, съдът е разпоредил различни мерки, докато в останалите 79 случая съдът е приел, че не са налице основания за издаването на заповед, отхвърлил е жалбата или е решил, че не е компетентен.

94. Въпреки важността на проблема за домашното насилие, са били подадени много малко жалби по горепосочения закон, защото или обществеността не е информирана за него, или нивото на доверие в силите за сигурност в региона е много ниско. Най-важните проблеми са причинени от забавянето при налагането на ограничителни

заповеди, както и от неуспеха на властите да следят за изпълнението на тези заповеди.

95. Нещо повече, негативното отношение на служителите в полицейските управления към жертвите на домашно насилие е една от пречките жените да използват този закон. Жените, които отиват в полицейските управления, защото са подложени на домашно насилие *се сблъскват с отношение, съгласно което този проблем е считан за личен семеен въпрос, в който полицията не е склонна да се намесва.*

96. Това проучване прави препоръки за подобряване на прилагането на Закон № 4320 и увеличаване на защитата на жертвите на домашно насилие.

3. Статистика на линията за спешна помощ KA-MER в Диарбекир за периода от 1 август 1997 г. до 30 юни 2007 г.

97. Този статистически информационен доклад е изготвен след проведени интервюта с 2 484 жени. Оказва се, че всички, обадили се на спешната линия са били подложени на психологическо насилие, а около 60 % са били подложени на физическо насилие. Най-голям брой жертви са от възрастовата група 20-30 (43%). 57% от тези жени са омъжени. По-голямата част от жертвите са неграмотни или са с ниско образователно ниво. 78% от жените са от кюрдски произход. 91% от жертвите, които са се обадили на линията за спешна помощ, са от Диарбекир. 85% от жертвите нямат независим източник на доходи.

4. Доклад на Амнести интернешанъл (Amnesty International) от 2004 г, наречен „Турция: жени, изправени пред насилие в семейството“

98. Според този доклад статистическата информация за степента на насилието срещу жените в Турция е ограничена и ненадеждна. Въпреки това, изглежда, че културата на домашно насилие е поставила жените в двойна опасност, от една страна, те са жертви на насилие, а от друга, са лишени от ефективен достъп до правосъдие. Жените от уязвими групи, като например тези от семейства с ниски доходи или тези, които бягат от конфликти или природни бедствия, са изложени на особено голям риск. В тази връзка е било установено, че престъпленията срещу жените в Югоизточна Турция в голяма степен остават ненаказани.

99. Отбелязано е, че защитниците на правата на жените се борят с отношението на обществеността, което толерира насилието срещу жени и често се споделя от съдии, висши държавни служители и водещи фигури в обществото. Дори и след като законодателните реформи са отстранили законовите основания за дискриминационно

отношение, нагласи, които принуждават жените да се съобразяват с определени кодекси на поведение, ограничават избора на жените.

100. В доклада се посочва, че на всички нива на системата на наказателното правораздаване властите не реагират незабавно или не се заемат обстойно с оплакванията на жени от изнасилване, сексуално насилие или друго насилие в семейството. Полицията не желае да предотвратява и разследва насилието в семейството, включително и насилствената смърт на жени. Прокуратурата отказва да образува производства по случаи, свързани с домашно насилие, или да разпорежда мерки за защита на жени, изложени на опасност от тяхното семейство или общност. Полицията и съдилищата не гарантират, че мъже, на които са връчени съдебни заповеди, включително заповеди за защита, се съобразяват с тях. Те проявяват неоправдана снизходителност при определянето на присъдата на основания за „провокация“ от страна на жертвата или въз основа на най-неубедителни доказателства.

101. Има много бариери, пред които са изправени жените, които се нуждаят от достъп до правосъдие и защита от насилие. Полицейските служители често смятат, че тяхно задължение е да насърчат жените да се върнат у дома и „да се помирят“ и не разследват жалбите на жените. Много жени, особено в селските райони, не са в състояние да подадат официална жалба, защото излизането извън кварталите им ги подлага на интензивен контрол, критики, а в някои случаи и на насилие.

102. Освен това, въпреки че някои съдилища изглежда са започнали да прилагат реформите, поради предоставената им дискреция, съдилищата продължават да проявяват неоправдана снизходителност спрямо извършителите на домашно насилие. Наказанията по такива дела все още често биват намалявани по преценка на съдиите, които продължават да вземат предвид „тежката провокация“ на нарушението спрямо обичаи, традиции или чест.

103. И накрая, в този доклад са направени редица препоръки към турското правителство и към регионалните и религиозните власти с оглед на разрешаването на проблема с домашното насилие.

5. Проучване относно престъпленията на честта, изготвено от проекта „Справедливост за всички“ и Центъра за информация и прилагане на правата на жените към Адвокатския съвет в Диарбекир

104. Това проучване е изготвено с цел да се хвърли поглед върху измеренията на явлениято на така наречените „престъпления на честта“. Било е проведено изследване на съдебни решения по дела пред наказателните (assize) съдилища в Диарбекир и детските съдилища. Целта на изследването е да се определи делът на тези незаконни убийства, които са стигнали до съдилищата, отношението

на съдебните органи към тях, защитната линия на подсъдимите по такива дела, ролята на социалната структура (т.е. семейни съвети и обичаи) и причините за убийствата. За тази цел са били разгледани дела пред наказателните (assize) съдилища в Диарбекир и пред детските съдилища между 1999 г. и 2005 г. През тези седем години са били идентифицирани 59 дела, по които е било постановено съдебно решение. По тези дела е имало 71 жертви/убити лица, а 81 души са били подсъдими.

105. Според изследователите в случаите, когато жертвата/убитото лице е било от мъжки пол, се забелязва, че ответниците са твърдели в своя защита, че жертвата/убитият е изнасилвил, насилвил сексуално или отвлякъл роднина на ответника, или се е опитал да склони роднина на ответника към проституция. В случаите, когато жертвата/убитото лице е било от женски пол, ответниците са твърдели в своя защита, че жертвата/убитата е говорила с други мъже, е проституирала или е извършила прелюбодеяние. В 46 от решенията са били приложени смекчаващи разпоредби относно неоснователна провокация. При 61 присъди са били приложени разпоредбите на член 59 от турския Наказателен кодекс относно намаляване на наказанието по дискреция на съда.

ПРАВОТО

I. ДОПУСТИМОСТ

106. Правителството оспорва допустимостта на жалбата на две основания.

1. Неспазване на шестмесечния срок по член 35 § 1 от Конвенцията

107. Правителството твърди, че жалбоподателката не е спазила шестмесечния срок по отношение на събитията, случили се преди 2001 г. То твърди, че [оплакванията относно] събитията, случили се между 1995 г. и 2001 г. трябва да се считат за просрочени. Ако жалбоподателката не е била доволна от решенията, постановени от националните власти след събитията, случили се по време на гореспоменатия период, тя е трябвало да подаде жалба до Комисията или, след влизането в сила на Протокол № 11, до Съда в срок от шест месеца от всяко решение.

108. Жалбоподателката твърди, че е подала жалбата си в срок от шест месеца от оспорваните събития. Според нея събитията трябва да се приемат като едно цяло и не трябва да се разглеждат по отделно.

109. Съдът подчертава, че целта на шестмесечното правило по член 35 § 1 от Конвенцията е да допринесе за правната сигурност и да гарантира, че делата, повдигащи въпроси по Конвенцията, се разглеждат в разумен срок (виж *Кенар срещу Турция*, по. 67215/01 (dec.), 1 декември 2005 г.). Според установената му практика, когато не съществува вътрешноправно средство за защита, шестмесечният срок започва да тече от датата на действието, от което жалбоподателят се оплаква.

110. В това отношение Съдът отбелязва, че от 10 април 1995 г. насетне жалбоподателката и майка ѝ са били жертви на различни нападения и заплахи от Н.О. срещу тяхната физическа неприкосновеност. Тези актове на насилие са довели до смъртта на майката на жалбоподателката и са ѝ причинили много мъка и страдание. Въпреки че между оспорваните събития са изминали различни интервали от време, Съдът счита, че като цяло насилието, на което жалбоподателката и нейната майка са били подложени в продължение на дълъг период от време, не може да се разглежда като индивидуални и отделни епизоди и следователно трябва да се счита за верига от свързани събития.

111. При това положение, Съдът отбелязва, че жалбоподателката е подала жалбата си в срок от шест месеца от убийството на майка си от Н.О., което събитие може да се счита като момента, в който тя е разбрала за неефективността на средствата за защита в националното законодателство в резултат на неспособността на властите да спрат Н.О. да проявява по-нататъшно насилие. Като се има предвид, че тези обстоятелства не разкриват признаци на забавяне от страна на жалбоподателката при подаване на жалбата веднага след като ѝ е станало ясно, че няма да получи обезвреда за оплакванията си, Съдът счита, че за съответна дата за целите на шестмесечния срок не следва да се счита дата по-ранна от 13 март 2002 г. (виж параграф 54 по-горе). Във всеки случай, бившият съпруг на жалбоподателката продължава да отправя заплахи срещу живота и благосъстоянието ѝ и следователно не може да се каже, че въпросното насилие е прекратено (виж параграфи 59-69 по-горе).

112. В специфичния контекст на настоящото дело следва, че оплакванията на жалбоподателката са били подадени в шестмесечния срок, съгласно изискванията на член 35 § 1 от Конвенцията. Поради това Съдът отхвърля предварителното възражение на правителството в това отношение.

2. *Неизчерпване на вътрешноправните средства за защита*

113. Правителството твърди, че жалбоподателката не е изчерпала вътрешноправните средства за защита, тъй като тя и майка ѝ са оттегляли оплакванията си много пъти, което е довело до прекратяване на наказателното производство срещу [Н.О.]. То твърди, че жалбоподателката също не се е била възползвала от защитата, предоставена от Закон № 4320 и че е попречила на прокурора да подаде искане до семейния съд, тъй като е оттеглила жалбите си. То твърди също, че жалбоподателката е могла да се възползва от административните и гражданските средства за защита, които са били признати за ефективни от Съда в предишни дела (цитира *Aytekin срещу Турция*, 23 септември 1998 г., *Reports of Judgments and Decisions* 1998-VII). На последно място, като се позовава на решенията на Съда по делата *Ahmet Sadik срещу Гърция* (15 ноември 1996 г., § 34, *Reports* 1996-V) и *Cardot срещу Франция* (19 март 1991 г., § 30, Series A no. 200), правителството твърди, че жалбоподателката не е повдигнала, макар и само по същество, оплакванията си за дискриминация пред националните власти и следователно тези оплаквания следва да бъдат обявени за недопустими.

114. Жалбоподателката твърди, че е изчерпала всички налични вътрешноправни средства за защита в националното законодателство. Тя твърди, че вътрешноправните средства за защита са се оказали неефективни предвид неспособността на органите да защитят живота на майка ѝ и да попречат на съпруга ѝ да малтретира нея и майка ѝ. Що се отнася до твърдението на правителството, че тя не се е възползвала от средствата, предвидени в Закон № 4320, жалбоподателката отбелязва, че въпросният закон е влязъл в сила едва на 14 януари 1998 г., а значителна част от разглежданите действия са били извършени преди тази дата. Преди влизането в сила на Закон № 4320 не е имало механизъм за защита срещу домашно насилие. Във всеки случай, въпреки многобройните ѝ жалби до Главна прокуратура, нито една от защитните мерки, предвидени в Закон № 4320 не е била предприета, за да се защити животът и благосъстоянието на жалбоподателката и майка ѝ.

115. Съдът отбелязва, че основният въпрос във връзка с изчерпването на вътрешноправните средства за защита е дали жалбоподателите не са пропуснали да използват вътрешноправните средства за защита в националното законодателство, по-специално тези, предвидени в Закон № 4320, и дали националните власти са били длъжни да продължат наказателно производство срещу съпруга на жалбоподателката въпреки оттеглянето на тълбите от страна на жертвите. Тези въпроси са неразривно свързани с въпроса за ефективността на вътрешноправните средства за защита по отношение на осигуряването на достатъчна защита на жалбоподателката и майка ѝ

от домашно насилие. Следователно, Съдът присъединява тези въпроси към въпросите по съществото на жалбата и ще ги разгледа по членове 2, 3 и 14 от Конвенцията (виж, наред с други източници, *Şemsi Önen срещу Турция*, по. 22876/93, § 77, 14 май 2002г.).

116. С оглед на гореизложеното, Съдът отбелязва, че жалбата не е явно необоснована по смисъла на член 35 § 3 от Конвенцията. Той отбелязва също, че тя не е недопустима на други основания. Следователно трябва да бъде обявена за допустима.

II. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 2 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

117. Жалбоподателката се оплаква, че властите не са успели да опазят живота на майка ѝ, която е била убита от съпруга ѝ в нарушение на член 2 от Конвенцията, който гласи:

„1. Правото на живот на всеки се защитава от закона. Никой не може да бъде умишлено лишен от живот, освен в изпълнение на съдебна присъда за извършено престъпление, за което такова наказание е предвидено в закона...”

A. Становища на страните

1. Жалбоподателката

118. Още от самото начало жалбоподателката твърди, че домашното насилие се толерира от властите и обществото и че извършителите на домашно насилие остават ненаказани. В тази връзка тя посочва, че въпреки многобройните ѝ жалби до Главна прокуратура в Диарбекир, нито една от защитните мерки, предвидени в Закон № 4320, не е била предприета, за да бъдат защитени нейния живот и благосъстояние и тези на майка ѝ. И обратно, в редица случаи властите са се опитали да убедят жалбоподателката и майка ѝ да се откажат от жалбите си срещу Н.О. Националните власти са останали напълно пасивни в лицето на заканите с убийство, отправени от Н.О. и са оставили нея и майка ѝ на милостта на техния насилник.

119. Жалбоподателката изтъква, че с жалба от 27 февруари 2002 г. майка ѝ е уведомила Главна прокуратура за заканите с убийство, отправени от Н.О. Въпреки това, Главният прокурор не е направил нищо, за да защити живота на починалата. Според жалбоподателката фактът, че властите не са обърнали сериозно внимание на жалбата на майка ѝ, е ясна индикация, че домашното насилие е било толерирано от обществото и от националните власти.

120. Жалбоподателката изтъква също така, че макар Н.О. да е бил осъден за убийство, наложеното му наказание не е възпиращо и е значително по-леко от обикновеното наказание за убийство.

Налагането на лека присъда се дължи на факта, че в неговата защита пред наказателния (assize) съд, обвиняемият е заявил, че е убил майка ѝ, за да защити честта си. Общата практика на наказателните съдилища в Турция е била да смекчават присъдите в случаи на „престъпления на честта“. В случаи, касаещи „престъпления на честта“, наказателните съдилища налагат много леко наказание или не налагат наказание на извършителите на такива престъпления.

2. Правителството

121. Правителството подчертава, че местните власти са предприели незабавни и конкретни последващи действия във връзка с жалбите на жалбоподателката и майка ѝ. В тази връзка, след подаването на жалбите им, властите са регистрирали тези жалби, провели са медицински прегледи, изслушали са свидетели, извършили са оглед на местопроизшествието и са препратили жалбите до компетентните съдебни органи. Когато това е било необходимо и в зависимост от сериозността на инцидента, насилникът е бил задържан под стража и е бил осъден от наказателните съдилища. Тези действия са били извършени във възможно най-кратък срок. Властите са проявили старание, били са чувствителни към жалбите и не е била проявена небрежност.

122. Оттегляйки жалбите си обаче, жалбоподателката и майка ѝ са попречили на властите да продължат наказателното производство срещу Н.О. и по този начин са допринесли за безнаказаността на насилника. В тази връзка не е изглеждало, че жалбоподателката и майка ѝ са оттеглили тъжбите си в резултат на някакъв натиск, упражняван върху тях от Н.О. или от прокурора, отговарящ за разследването. Продължаването на наказателното производство срещу насилника е зависело от тъжбите, подадени и поддържани от жалбоподателката, тъй като престъпленията не са довели до заболяване или временна нетрудоспособност в продължение на десет или повече дни по смисъла на членове 456 § 4, 457 и 460 от Наказателния кодекс. Освен това, в повечето случаи наказателните съдилища не са осъдили Н.О., тъй като не е имало достатъчно доказателства срещу него. Поради това, от властите не може да се очаква да разделят жалбоподателката и съпруга ѝ и да осъдят последния, докато те живеят заедно като семейство, тъй като това би било равнозначно на нарушаване на правата им по член 8 от Конвенцията.

123. По отношение на жалбата, подадена от майката на жалбоподателката на 27 февруари 2002 г. правителството твърди, че съдържанието на тази жалба не се е различавало от това на предишните ѝ жалби и е било от общ характер. Тя не е съдържала конкретен факт или специфична индикация, че животът ѝ наистина е

бил в опасност. В жалбата си майката на жалбоподателката не е поискала никакви мерки за защита, а само е настояла за бързо разглеждане на жалбата ѝ и за наказване на съпруга на жалбоподателката. Въпреки това, след получаването на жалбата от 27 февруари 2002 г., властите са я регистрирали и са провели заседание на 27 май 2002 г., което е било последвано от други заседания. На последно място, след убийството на майката на жалбоподателката от Н.О., последният е бил осъден и е получил тежко наказание.

3. *Interights*

124. Позовавайки се на международната практика, *Interights* твърди, че когато националните власти не са действали с дължимото усърдие, за да предотвратят насилие срещу жени, включително насилие от частни лица, или за да разследват, преследват наказателно и накажат такова насилие, държавата може да бъде отговорна за тези действия. *Jus cogens* характерът на правото на свобода от изтезания и правото на живот изисква образцово старание от страна на държавата по отношение на разследването и наказателното преследване на такива действия.

125. В контекста на домашно насилие, жертвите често биват заплашвани, за да не съобщят за престъплението или да оттеглят жалбите си. Задължението за търсене на отговорност от виновниците обаче и за защита срещу безнаказаност принадлежи на държавата, а не на жертвата. Международната практика признава, че широк кръг от заинтересовани лица, а не само жертвата, трябва да могат да съобщят и да инициират разследване относно домашно насилие. Освен това, международната практика все по-често показва, че когато са налице достатъчно доказателства и се счита, че това е в интерес на обществото, наказателното преследване на извършителите на домашно насилие трябва да продължи, дори когато жертвата е оттеглила тѣжбата си. Това развитие показва, че е налице тенденция за отдалечаване от изискването за участие на жертвата в посока към категоричното възлагане на отговорността за ефективното наказателно преследване върху държавата.

126. Докато решението да не се повдига обвинение в даден конкретния случай не винаги е в нарушение на задълженията за добросъвестна проверка, закон или практика, която автоматично парализира вътрешното разследване или наказателно производство, когато жертвата оттегли тѣжбата си, биха довели до такова нарушение. По отношение на тези задължения и позовавайки се на *Fatma Yildirim срещу Австрия*, решение на комитета CEDAW (посочено в раздела за относими международни материали), се твърди, че държавата е трябвало не само да създаде подходяща законодателна рамка, но и да гарантира ефективното ѝ приложение и изпълнение.

В. Преценката на Съда

1. Твърдяно нарушение на задължението за защита на живота на майката на жалбоподателката

а) Приложими принципи

127. Съдът подчертава, че първото изречение на член 2 § 1 задължава държавите не само да се въздържат от умишлено и незаконно лишаване от живот, но също и да предприемат необходимите мерки за опазване на живота на лицата под тяхна юрисдикция (виж *L.C.B. срещу Обединеното кралство*, 9 юни 1998 г., § 36, Reports 1998-III). Това включва основното задължение на държавата да гарантира правото на живот чрез приемане на ефективни наказателноправни разпоредби за възпиране извършването на престъпления срещу личността, подкрепени от правоприлагащи механизми за предотвратяване, противодействие и наказване на нарушенията на тези разпоредби. То включва при подходящи обстоятелства и позитивни задължения на властите да предприемат превантивни оперативни мерки за защита на лице, чийто живот е в опасност от престъпните действия на друго лице (see *Осман срещу Обединеното кралство*, 28 октомври 1998 г., § 115, Reports 1998-VIII, цитирано в *Kontrová срещу Словакия* no. 7510/04, §49, ECHR 2007-... (extracts)).

128. Като се имат предвид трудностите при поддържането на реда в модерното общество, непредвидимостта на човешкото поведение и оперативните решения относно приоритети и ресурси, които трябва да бъдат взети, обхватът на позитивното задължение трябва да се тълкува по начин, който не налага невъзможна или непропорционална тежест за властите. Следователно, не всяко твърдение за опасност за живота налага на властите задължение по Конвенцията да предприемат оперативни мерки, за да предотвратят настъпването на тази опасност. За да възникне позитивно задължение, трябва да се установи, че властите са знаели или е трябвало в дадения период да знаят за съществуването на реална и непосредствена опасност за живота на точно определено лице от престъпните действия на трето лице, и да не са предприели мерки, в обхвата на своите правомощия, които, разумно погледнато, би могло да се очаква, че биха предотвратили тази опасност. Друго относимо съображение е необходимостта да се гарантира, че полицията упражнява правомощията си за контрол и предотвратяване на престъпления по начин, който зачита напълно справедливия процес и други гаранции, които законно поставят ограничения върху обхвата на техните действия за разследване на престъпления и изправяне на нарушителите пред съда, включително

гаранциите, съдържащи се в членове 5 и 8 от Конвенцията (виж *Osman*, цитирано по-горе § 116).

129. Според Съда, когато се твърди, че властите са нарушили своето позитивно задължение да защитят правото на живот в контекста на горепосоченото задължение за предотвратяване и ограничаване на престъпленията срещу личността, пред него трябва задоволително да се докаже, че властите са знаели или е трябвало в дадения период да знаят за съществуването на реална и непосредствена опасност за живота на точно определено лице от престъпните действия на трето лице, и че те не са предприели мерки, в обхвата на техните правомощия, които, разумно погледнато, би могло да се очаква, че биха предотвратили тази опасност. Освен това, предвид характера на правото, защитено от член 2, основно право в системата на Конвенцията, е достатъчно жалбоподателят да докаже, че властите не са направили всичко, което разумно може да се очаква от тях, за да се избегне реална и непосредствена опасност за живота, за която те са знаели или е трябвало да знаят. Това е въпрос, на който може да се отговори с оглед на всички обстоятелства в даден конкретен случай (*Ibid*).

б) Приложение на горепосочените принципи към настоящия случай

и) Обхват на делото

130. В съответствие с горното разбиране Съдът ще установи дали националните власти са изпълнили позитивното си задължение да предприемат превантивни оперативни мерки за защита на правото на живот на майката на жалбоподателката. В тази връзка той трябва да установи дали властите са знаели или е трябвало в дадения период да знаят за съществуването на реална и непосредствена опасност за живота на майката на жалбоподателката от престъпни действия от страна на Н.О. Както изглежда от твърденията на страните, основният въпрос в настоящия случай е дали местните власти са положили дължимите усилия за предотвратяване на насилието срещу жалбоподателката и майка ѝ, по-специално чрез предприемане на наказателни или други подходящи превантивни мерки срещу Н.О., въпреки оттеглянето на тъжбите от страна на жертвите.

131. Преди да се заеме с тези въпроси обаче Съдът държи да подчертае, че въпросът за домашното насилие, който може да приеме различни форми от физическо до психическо насилие или словесни нападки, не може да се ограничи само до обстоятелствата в настоящия случай. Това е общ проблем, който засяга всички държави-членки и който не винаги излиза на повърхността, тъй като често се случва в рамките на лични взаимоотношения или на затворени кръгове и не само жените са засегнати от него. Съдът признава, че мъжете също

могат да бъдат жертви на домашно насилие и че в действителност децата също често са жертви на това явление, независимо дали пряко или косвено. Съответно, Съдът ще има предвид сериозността на този проблем при разглеждане на настоящото дело.

ii) Дали местните власти са можели да предвидят смъртоносното нападение на Н.О.

132. Що се отнася до обстоятелствата по делото, Съдът отбелязва, че жалбоподателката и съпругът ѝ, Н.О. са имали проблемни отношения още от самото начало. Поради разногласия Н.О. е прибегнал до насилие срещу жалбоподателката и майката ѝ следователно се е намесила в отношенията им, за да защити дъщеря си. Така тя се е превърнала в мишена за Н.О., който я обвинявал за това, че им създава проблеми (виж параграф 28 по-горе). В тази връзка, Съдът счита, че е важно да бъдат изтъкнати някои събития и реакцията на държавните органи на тези събития:

(i) на 10 април 1995 г. Н.О. и А.О. са били жалбоподателката и майка ѝ, причинявайки им тежки телесни повреди и са заплашили, че ще ги убият. Въпреки че жалбоподателката и майка ѝ първоначално са подали тѣжба за този инцидент, наказателното производство срещу Н.О. и А.О. е било прекратено, защото жертвите са оттеглили оплакванията си (виж параграфи 9-11 по-горе);

(ii) на 11 април 1996 г. Н.О. отново е бил жалбоподателката, причинявайки ѝ наранявания, опасни за живота. Н.О. е бил задържан под стража и срещу него е било образувано наказателно производство за тежка телесна повреда. Въпреки това, след освобождаването на Н.О., жалбоподателката е оттеглила тѣжбата си и обвиненията срещу Н.О. са били свалени (виж параграфи 13-19 по-горе);

(iii) на 5 февруари 1998 г. Н.О. е нападнал жалбоподателката и майка ѝ с нож. И тримата са били сериозно ранени, а прокуратурата е решила да не образува наказателно производство срещу никой от тях, с мотива, че не е имало достатъчно доказателства (виж параграфи 20 и 21 по-горе);

(iv) на 4 март 1998 г. Н.О. е прегазил с колата си жалбоподателката и майка ѝ. И двете жертви са претърпели тежки наранявания, като в медицинските свидетелства е било посочено, че жалбоподателката е била нетрудоспособна в продължение на седем дни, а нараняванията на майка ѝ са били опасни за живота. След този инцидент жертвите са поискали прокуратурата да предприеме защитни мерки поради отправените от Н.О. закани с убийство, а жалбоподателката е инициирала бракоразводно дело. Полицейското разследване на твърденията на жертвите за закани с убийство е стигнало до заключението, че двете страни са се заплашвали взаимно и че майката на жалбоподателката е направила тези твърдения, за да раздели

дъщеря си и Н.О. с цел отмъщение и че е „загубила“ времето на силите на реда. Било е образувано наказателно производство срещу Н.О. за закана с убийство и опит за убийство, но след освобождаването на Н.О. от ареста (виж параграф 31 по-горе), жалбоподателката и майка ѝ отново са оттегли жалбите си. Този път, въпреки че органите на прокуратурата са свалили обвиненията срещу Н.О. за закани с убийство и телесни повреди на жалбоподателката, наказателният (assize) съд в Диарбекир го е осъдил за причиняване на телесни повреди на майката и му е наложил наказание от три месеца лишаване от свобода, което по-късно е било заменено с глоба (виж параграфи 23-36 по-горе);

(v) на 29 октомври 2001 г. Н.О. е намушкал жалбоподателката седем пъти след като тя се е върнала от гостуване при майка си. Н.О. се е предал в полицията като е заявил, че е нападнал жена си по време на кавга, причинена от намесата на тъща му в брака им. След като е дал показания, Н.О. е бил освободен. Майката на жалбоподателката обаче е подала жалба до Главна прокуратура, в която е настоявала Н.О. да бъде задържан, и също така е заявила, че тя и дъщеря ѝ са били принудени да оттеглят своите предишни жалбите заради закани с убийство и натиск от Н.О. В резултат на това Н.О. е бил осъден за нападение с нож и му е била наложена глоба (виж параграфи 37-44 по-горе);

(vi) на 14 ноември 2001 г. Н.О. е заплашил жалбоподателката, но органите на прокуратурата не са повдигнали обвинения поради липса на конкретни доказателства (виж параграфи 45 и 46 по-горе);

(vii) на 19 ноември 2001 г. майката на жалбоподателката е подала жалба до местната прокуратура, в която се е оплаквала от продължаващите закани с убийство и тормоз от страна на Н.О., който носел оръжие. Полицията отново е взела показания от Н.О. и го е пуснала, но прокуратурата е повдигнала обвинения срещу него за отправяне на закани с убийство (виж параграфи 47, 49).

(viii) След това, на 27 февруари 2002 г., майката на жалбоподателката е подала жалба до прокуратурата, в която е заявила, че заплахите на Н.О. са станали по-интензивни и че животът им е в непосредствена опасност. Поради това тя е поискала полицията да вземе мерки срещу Н.О. Полицията е взела показания от Н.О. и магистратският съд го е разпитал за тези твърдения едва след убийството на майката на жалбоподателката. Н.О. е отрекъл обвиненията и е заявил, че не желаел съпругата му да посещава майка си, която водела неморален живот (виж параграфи 51-52 по-горе).

133. Предвид описаните по-горе събития, изглежда, че е имало ескалация на насилието от страна на Н.О. срещу жалбоподателката и майка ѝ. Престъпленията, извършени от Н.О., са били достатъчно сериозни, за да изискват налагането на превантивни мерки и е

съществувала продължаваща заплахата за здравето и безопасността на жертвите. При разглеждането на историята на връзката се вижда, че извършителят е имал предишни прояви на домашно насилие и поради това е съществувала значителна опасност той да прояви насилие отново.

134. Освен това положението на жертвите е било известно на властите, майката е била подала жалба до Главна прокуратура в Диарбекир, в която жалба заявявала, че животът ѝ е в непосредствена опасност и е поискала полицията да предприеме действия срещу Н.О. Въпреки това, отговорът на властите на искането на майката на жалбоподателката се е ограничил до снемането на показания от Н.О. относно твърденията на майката. Приблизително две седмици след тази жалба, на 11 март 2002 г., той е убил майката на жалбоподателката (виж параграф 54).

135. Предвид гореизложеното, Съдът намира, че местните власти са били в състояние да предвидят смъртоносното нападение на Н.О. Макар Съдът да не може да заключи със сигурност, че събитията са щели да се развият по друг начин и че убийството не би било настъпило, ако властите бяха действали другояче, той припомня, че непредприемането на разумни мерки, които предлагат реални шансове за промяна на крайния резултат или за смекчаване на вредата, е достатъчно, за да ангажира отговорността на държавата (виж *E. and Others срещу Обединеното кралство*, по. 33218/96, § 99). Поради това Съдът ще разгледа на следващо място до каква степен властите са предприели мерки за предотвратяване на убийството на майката на жалбоподателката.

iii) Дали властите са положили необходимите усилия, за да предотвратят убийството на майката на жалбоподателката

136. Правителството твърди, че всеки път, когато органите на прокуратурата са образували наказателно производство срещу Н.О., те е трябвало да прекратят това производство, в съответствие с националното законодателство, тъй като жалбоподателката и майка ѝ са оттегляли своите оплаквания. Според него всяка допълнителна намеса от страна на властите би представлявала нарушение на правата на жертвите по член 8. Жалбоподателката обяснява, че тя и майка ѝ са били принудени да оттеглят жалбите си поради закани с убийство и натиск, упражняван от Н.О.

137. Съдът отбелязва в самото начало, че изглежда, че няма общ консенсус сред страните-членки по отношение на продължаването на наказателното преследване срещу извършители на домашно насилие, когато жертвата оттегли оплакванията си (виж параграфи 87 и 88 по-горе). Въпреки това, изглежда, че има признаване на задължението на властите да намерят баланс между правата на жертвата по член 2,

член 3 или член 8 при вземането на решение за това какви действия да бъдат предприети. В тази връзка, след преглед на практиката в държавите-членки (виж параграф 89 по-горе), Съдът отбелязва, наличието на определени фактори, които могат да бъдат взети предвид, когато се решава дали да бъде продължено наказателното производство:

- тежестта на нарушението;
- дали нараняванията на жертвата са физически или психологически;
- дали подсъдимият е използвал оръжие;
- дали подсъдимият е отправял заплахи след нападението;
- дали подсъдимият е планирал нападението;
- отражението (включително от психологическа гледна точка) върху децата, живеещи в домакинството; шансовете подсъдимият отново да прояви насилие;
- продължаващата заплаха за здравето и безопасността на жертвата или на всяко друго лице, което би могло да бъде замесено;
- състоянието на връзката на жертвата с подсъдимия, отражението върху тези отношения на продължаването на производството от прокуратурата, против волята на жертвата;
- историята на отношенията, особено дали е било проявявано насилие и преди;
- и криминалното минало на подсъдимия, по-специално проявата на предишно насилие.

138. От тази практика може да се стигне до извода, че колкото по-сериозно е нарушението или е по-голям рискът от бъдещи нарушения, толкова по-вероятно е прокуратурата да трябва да продължи производството в интерес на обществото, макар и жертвите да са оттеглили жалбите си.

139. Що се отнася до аргумента на правителството, че всеки опит от страна на властите да разделят жалбоподателката и нейния съпруг би представлявал нарушение на правото им на семеен живот, и като се има предвид, че съгласно турското законодателство няма изискване за продължаване на наказателното производство в случаите, когато жертвата е оттеглила тѣжбата си и не е претърпяла телесни повреди, които да са довели до временна нетрудоспособност в продължение на десет или повече дни, Съдът ще разгледа на следващо място дали местните власти са постигнали справедлив баланс между правата на жертвата по член 2 и тези по член 8.

140. В тази връзка, Съдът отбелязва, че Н.О. е проявявал насилие от самото начало на връзката си със жалбоподателката. Много пъти както жалбоподателката, така и майка ѝ са претърпели телесни повреди и са били подложени на психологически натиск, предвид мѣката и страха, които са изпитвали. При някои нападения Н.О. е използвал оръжия,

които могат да причинят смърт, като например нож или огнестрелно оръжие, и постоянно е отправял закани с убийство срещу жалбоподателката и майка ѝ. Предвид обстоятелствата около убийството на майката на жалбоподателката, може също така да се каже, че Н.О. е планирал нападението, тъй като е носел нож и огнестрелно оръжие и няколко пъти се е скитал около къщата на жертвата преди нападението (виж параграфи 47 и 54 по-горе).

141. Майката на жалбоподателката се е превърнала в мишена в резултат на предполагаемата ѝ намеса в отношенията на двойката, а децата в семейството също могат да се считат за жертви поради психологическите последици от продължаващото насилие в дома им. Както беше отбелязано по-горе, в настоящия случай последващо насилие не само е било възможно, но дори е било и предвидимо, с оглед на насилственото поведение и криминалното досие на Н.О., продължаващите заплахи за здравето и безопасността на жертвите и историята на насилието в отношенията (виж параграфи 10, 13, 23, 37, 45, 47 и 51 по-горе).

142. Според Съда не изглежда местните власти да са взели предвид в достатъчна степен гореспоменатите фактори при многократното вземане на решения за прекратяване на наказателното производство срещу Н.О. Вместо това, те изглежда са придали изключително значение на необходимостта да не се намесват в това, което са възприемали като „семеен въпрос“ (виж параграф 123 по-горе). Освен това, няма индикация, че властите са отчели мотивите за оттеглянето на жалбите, въпреки изричното посочване от майката на жалбоподателката пред прокуратурата в Диарбекир, че тя и дъщеря ѝ са оттеглили тѣжбите си поради отправени закани с убийство и натиск, упражняван върху тях от Н.О. (виж параграф 39 по-горе). Учудващо е също така, че жертвите са оттегляли оплакванията си, когато Н.О. е бил на свобода или след освобождаването му от ареста (виж параграфи 9-12, 17-19, 31 и 35 по-горе).

143. По отношение на аргумента на правителството, че всяка допълнителна намеса от страна на националните власти би представлявала нарушение на правата на жертвите по член 8 от Конвенцията, Съдът припомня своето решение в подобен случай на домашно насилие (виж *Bevacqua and S. срещу България*, по. 71127/01, § 83, 12 юни 2008 г.), където той е приел, че становището на властите, че не е била необходима помощ, тъй като спорът засягал „личен въпрос“, е несъвместимо с позитивните им задължения за гарантиране правата на жалбоподателите. Освен това Съдът подчертава, че в някои случаи, намесата на националните власти в личния или семейния живот на дадени лица може да бъде необходима, за да се защитят здравето и правата на други или за да се предотврати извършването на престъпление (виж *K.A. and A.D. срещу Белгия*, по. 42758/98 и

45558/99, § 81, 17 февруари 2005 г.). Сериозността на опасността за майката на жалбоподателката е изисквала такава намеса от страна на властите в настоящия случай.

144. Съдът обаче със съжаление отбелязва, че в настоящия случай наказателните производства са били строго зависими от поддържането на тъжбите от жалбоподателката и майка ѝ поради разпоредбите на вътрешното право в сила по това време, а именно членове 456 § 4, 457 и 460 от вече отменения Наказателен кодекс, които са били пречка за прокуратурата да продължи наказателното производство, защото престъпните действия не са довели до заболяване или временна неработоспособност в продължение на десет или повече дни (виж параграф 70 по-горе). Той отбелязва, че прилагането на горепосочените разпоредби, заедно с невъзможността националните власти да продължат наказателното производство срещу Н.О., са лишили майката на жалбоподателката от защита на живота и безопасността ѝ. С други думи, законодателната рамка в сила през дадения период, особено изискването за най-малко десет дни нетрудоспособност, не отговаря на изискванията, присъщи на позитивните задължения на държавата да създаде и прилага ефективно система за наказване на всички форми на домашно насилие и да осигури достатъчна защита на жертвите. Поради това Съдът счита, че, като се има предвид тежестта на престъпленията, извършени от Н.О. преди, прокуратурата е трябвало да може да продължи производството в интерес на обществото, независимо от оттеглянето на тъжбите от жертвите (виж в това отношение Препоръка Rec(2002)5 на Комитета на министрите, §§ 80-82 по-горе).

145. Освен законодателната рамка, която не предоставя ефективна защита на жертвите на домашно насилие, Съдът трябва да прецени и дали местните власти са положили дължимите усилия за защита на правото на живот на майката на жалбоподателката и в други отношения.

146. В тази връзка, Съдът отбелязва, че въпреки оплакванията на починалата, че Н.О. я е тормозил и е нарушавал личната ѝ неприкосновеност като се е скитал около имота ѝ, носейки ножове и огнестрелни оръжия (виж параграф 47 по-горе), полицията и прокуратурата нито са задържали Н.О., нито са предприели други подходящи мерки по отношение на твърдението, че е имал пушка и че е заплашвал майката с нея (виж *Kontrová*, цитирано по-горе, § 53). Докато правителството твърди, че не е имало конкретни доказателства, че животът на майката на жалбоподателката е бил в непосредствена опасност, Съдът отбелязва, че не изглежда властите да са преценили заплахата, която Н.О. представлява и да са заключили, че задържането му би било непропорционално предвид обстоятелствата, по-скоро властите не са предприели нищо по въпроса. Във всеки случай, Съдът

подчертава, че в делата за домашно насилие правата на извършителите не може да имат превес над правата на жертвите на живот и на физическа и психическа неприкосновеност (виж *Fatma Yildirim срещу Австрия* и *A.T. срещу Унгария*, решения на Комитета CEDAW, и двете цитирани по-горе, съответно §§ 12.1.5 и 9.3).

147. Освен това, в светлината на позитивното задължение на държавата да предприема превантивни оперативни мерки за защита на лице, чийто живот е в опасност, може да се очаква, че властите, изправени пред заподозрян с криминално досие заради извършено насилие, ще предприемат специални мерки, съответстващи на сериозността на ситуацията, с цел защита на майката на жалбоподателката. За тази цел районен прокурор или съдия от магистратския съд е могъл да разпорежи по своя собствена инициатива налагането на една или повече от мерките за защита, изброени в членове 1 и 2 от Закон № 4320 (виж параграф 70 по-горе). Те също така са могли да издадат ограничителна заповед, забраняваща на Н.О. да влиза в контакт, да общува с или да се доближава до майката на жалбоподателката или да навлиза в определени райони (виж в това отношение Препоръка Rec(2002)5 на Комитета на министрите, § 82 по-горе). Напротив, в отговор на многократните искания за защита, отправени от майката на жалбоподателката, полицията и магистратският съд просто са вземали показания от Н.О. и са го освобождавали (виж параграфи 47-52 по-горе). Докато властите са останали пасивни в продължение на почти две седмици след снемането на показанията, Н.О. е застрелял майката на жалбоподателката.

148. При тези обстоятелства, Съдът заключава, че не може да се счита, че националните власти са положили необходимото старание. Поради това те не са изпълнили позитивното си задължение да защитят правото на живот на майката на жалбоподателката по смисъла на член 2 от Конвенцията.

2) *Ефективност на разследването относно убийството на майката на жалбоподателката*

149. Съдът подчертава, че позитивните задължения, предвидени в първото изречение на член 2 от Конвенцията, по подразбиране изискват също така и създаването на ефективна и независима съдебна система, посредством която да може да бъде установена причината за убийството и да могат да бъдат намерени и наказани виновните лица (виж, *mutatis mutandis*, *Calvelli and Ciglio срещу Италия*, [ГК], по. 32967/96, ECHR 2002, § 51). Основната цел на едно такова разследване е да гарантира ефективното прилагане на националното законодателство, което защитава правото на живот, а в случаите, които включват държавни служители или органи, и да се гарантира, че ще им бъде потърсена отговорност за смъртни случаи, настъпили по тяхна

вина (виж *Paul and Audrey Edwards*, цитирано по-горе, §§ 69 и 71). Изискването за бързина и разумна експедитивност е имплицитно в контекста на ефективното разследване по смисъла на член 2 от Конвенцията (виж *Yaşa срещу Турция*, 2 септември 1998 г., §§ 102-104, *Reports* 1998-VI; *Çakıcı срещу Турция* [ГК], no. 23657/94, §§ 80-87 и 106, ECHR 1999-IV). Трябва да се приеме, че може да съществуват препятствия или трудности, които да пречат на напредването на разследването в определена ситуация. Въпреки това, бързата реакция от страна на властите при разследването на употреба на смъртоносна сила може по принцип да се разглежда като особено важна за поддържане на общественото доверие в спазването на принципа на върховенството на закона и за предотвратяване на всяка проява на търпимост на незаконни действия (виж *Avşar срещу Турция*, no. 25657/94, § 395, ECHR 2001-VII (extracts))....

150. Съдът отбелязва, че властите наистина са провели всеобхватно разследване на обстоятелствата около убийството на майката на жалбоподателката. Въпреки това, макар Н.О. да е бил осъден за убийство и незаконно притежаване на огнестрелно оръжие от наказателния (assize) съд в Диарбекир, делото все още е висящо пред Касационния съд (виж параграфи 57 и 58 по-горе). Следователно, въпросното наказателно производство, което вече продължава повече от шест години, не може да бъде счетено за бърз отговор от страна на властите при разследването на умишлено убийство, когато обвиняемият вече е признал, че е извършил престъплението.

3) Заключение

151. В светлината на изложеното по-горе, Съдът счита, че посочените недостатъци са направили използването както на наказателни, така и на граждански средства за защита еднакво неефективни в настоящия случай. Той съответно отхвърля предварителното възражение на правителството (виж параграф 114 по-горе) за неизчерпване на тези вътрешноправни средства за защита.

152. Освен това Съдът заключава, че системата на наказателното правосъдие, по начина по който тя е била приложена в настоящия случай, не е имала адекватен превантивен ефект, който да гарантира ефективно предотвратяване на неправомерните действия, извършени от Н.О. Пречките, произтичащи от законодателството, и неизползването на наличните средства са подкопали възпиращия ефект на действащата съдебна система и ролята, която тя е трябвало да изпълнява за предотвратяването на нарушението на правото на живот на майката на жалбоподателката, гарантирано от член 2 от Конвенцията. Съдът подчертава в тази връзка, че след като националните власти са разбрали за ситуацията, те не могат да оправдават с поведението на жертвата липсата на адекватни мерки от

тяхна страна, които биха могли да предотвратят вероятността насилникът да реализира заплахите си срещу физическата неприкосновеност на жертвата (виж *Osman срещу Обединеното кралство*, цитирано по-горе, § 116). Ето защо има нарушение на член 2 от Конвенцията.

III. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 3 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

153. Жалбоподателката се оплаква, че е била подложена на насилие, наранявания и закани с убийство на няколко пъти и че властите са пренебрегнали положението ѝ, което ѝ е причинило страдания и страх в нарушение на член 3 от Конвенцията, който предвижда:

„Никой не може да бъде подложен на изтезания или нечовешко или унижително отношение или наказание.“

A. Становища на страните

154. Жалбоподателката твърди, че нараняванията и страданието, които тя е претърпяла в резултат на насилието, причинено ѝ от нейния съпруг, са равностойни на изтезания по смисъла на член 3 от Конвенцията. Въпреки продължаващото насилие и нейните многобройни искания за помощ, обаче, властите не са успели да я предпазят от съпруга ѝ. Така все едно насилието е било причинено под надзора на държавата. Безчувствеността и толерантността от страна на властите към домашното насилие, са я накарали да се чувства принижена и уязвима и да загуби надежда.

155. Правителството твърди, че оттеглянето на тѣжбата от жалбоподателката и неприявяването на сътрудничество с властите са попречили органите на прокуратурата да продължат наказателното производство срещу съпруга ѝ. То заявява, че в допълнение към съществуващите вътрешноправни средства по Закон № 4320, жалбоподателката е могла да потърси подслон в един от приютите, създадени за защита на жените със съдействието на държавни институции и неправителствени организации. В това отношение тя е можела да отправи искане до Дирекцията за социални услуги и Агенцията за закрила на детето за приемане в някои от тези приюти. Адресите на тези приюти са се пазели в тайна и приютите са се намирали под закрилата на властите.

156. Interights твърди, че държавите са длъжни да предприемат разумни стѣпки, за незабавното спиране на малтретиране, причинено от публични органи или частни лица. Предвид скрития характер на домашното насилие и особено уязвимост на жените, които твърде

често се страхуват да съобщят за такова насилие, се твърди, че от държавата се изисква висока степен на бдителност.

В. Преценката на Съда

1. Приложими принципи

157. Съдът подчертава, че малтретирането трябва да достигне минимално равнище на суровост, за да попадне в обхвата на член 3. Преценката на този минимум е относителна: тя зависи от всички обстоятелства по случая, като естеството и контекста на отношението, продължителността му, неговите физически и психически последици, а в някои случаи, пола, възрастта и здравословното състояние на жертвата (виж *Costello-Roberts срещу Обединеното кралство*, 25 март 1993 г., § 30, Series A no. 247-C).

158. Що се отнася до въпроса дали държавата може да носи отговорност по член 3 за малтретиране, причинено от недържавни субекти, Съдът напомня, че задължението на високодоговарящите страни по силата на член 1 от Конвенцията да осигурят на всяко лице под тяхна юрисдикция правата и свободите, установени в Конвенцията, във връзка с член 3, изисква от държавите да вземат мерки, чрез които да се гарантира, че лицата под тяхна юрисдикция, не са подложени на изтезания или нечовешко или унизително отношение или наказание, включително малтретиране, причинено от частни лица (виж, *mutatis mutandis*, *H.L.R. срещу Франция*, 29 април 1997 г., § 40, *Reports* 1997-III). Деца и други уязвими лица, по-специално, имат право на защита от държавата, под формата на ефективни възпиращи действия, срещу такива сериозни нарушения на личната неприкосновеност (виж *A. срещу Обединеното кралство*, 23 септември 1998 г., § 22, *Reports* 1998-VI).

2. Приложение на гореизложените принципи в настоящия случай

159. Съдът е на мнение, че може да се счита, че жалбоподателката попада в групата на „уязвими лица“, които имат право на защита от държавата (виж *A. срещу Обединеното кралство*, цитирано по-горе, § 22). В тази връзка той отбелязва, насилието, претърпяно от жалбоподателката в миналото, заплахите, отправени от Н.О. след освобождаването му от затвора и страха ѝ от по-нататъшно насилие, както и нейната социална среда, а именно уязвимото положение на жените в Югоизточна Турция.

160. Съдът отбелязва също така, че насилието, претърпяно от жалбоподателката, под формата на физически наранявания и

психологически натиск, е достатъчно сериозно, за да представлява малтретиране по смисъла на член 3 от Конвенцията.

161. Поради това Съдът трябва да прецени на следващо място дали националните власти са предприели всички необходими мерки за предотвратяване на повтарящи се насилствени действия срещу физическата неприкосновеност на жалбоподателката.

162. При провеждането на тази проверка, и като се има предвид, че Съдът извършва крайното авторитетно тълкуване на правата и свободите, установени в раздел I от Конвенцията, Съдът ще прецени дали националните власти са взели предвид в достатъчна степен принципите, произтичащи от решенията му по подобни дела, дори и когато те са срещу други държави.

163. Освен това при тълкуването на разпоредбите на Конвенцията и на обхвата на задължения на държавата в определени случаи (виж, *mutatis mutandis*, *Demir and Baykara срещу Турция* [ГК], no. 34503/97, §§ 85 и 86, 12 ноември 2008 г.), Съдът също ще обърне внимание на наличието на консенсус и общи ценности, произтичащи от практиката на европейските държави и на специализирани международни инструменти, като например CEDAW, и ще вземе предвид развитието на нормите и принципите на международното право чрез други нови инструменти, като например Конвенцията от Белем до Пара, която изрично установява задълженията на държавите по отношение на премахването на насилието, основано на пола.

164. Въпреки това, не е задача на Съда да замени националните власти и да избере вместо тях измежду широката гама от възможни мерки, които биха могли да бъдат предприети за спазването на позитивните задължения по член 3 от Конвенцията (виж, *mutatis mutandis*, *Bevacqua and S. срещу България*, цитирано по-горе, § 82). Освен това, по силата на член 19 от Конвенцията и съгласно принципа, че Конвенцията има за цел да гарантира не теоретични или илюзорни, а практически и ефективни права, Съдът трябва да гарантира, че задължението на държавата да защитава правата на лицата под нейна юрисдикция се спазва по подходящ начин (виж *Николова и Величкова (Nikolova and Velichkova) срещу България*, no. 7888/03, § 61, 20 декември 2007 г.).

165. Що се отнася до разглеждането на фактите, Съдът отбелязва, че местните власти, а именно полицията и прокуратурата, не са останали напълно пасивни. След всеки инцидент, включващ насилие, на жалбоподателката е бил правен медицински преглед и е било образувано наказателно производство срещу съпруга ѝ. Полицията и прокуратурата са разпитвали Н.О. във връзка с неговите престъпни деяния, на два пъти са го задържали под стража, обвинили са го в отправяне на закани с убийство и нанасяне на телесни повреди и след

присъдата му заради това, че е намушкал жалбоподателката седем пъти, са го осъди да плати глоба (виж параграфи 13, 24 и 44 по-горе).

166. Въпреки това, нито една от тези мерки не е била достатъчна, за да възпре Н.О. от проявяването на по-нататъшно насилие. В тази връзка правителството вини жалбоподателката, че е оттеглила жалбите си и не е сътрудничила на властите, което е попречило на последните да продължат наказателното производство срещу Н.О., в съответствие с националните разпоредби, изискващи активното участие на жертвата (виж параграф 70 по-горе).

167. Съдът повтаря своето заключение по отношение на оплакването по член 2, а именно, че законодателството би трябвало да даде възможност на прокуратурата да продължи наказателното производство срещу Н.О., въпреки оттеглянето на тѣжбите от жалбоподателката поради факта, че проявеното от Н.О. насилие е достатъчно сериозно, за да изисква съдебно преследване и че е съществувала постоянна заплахата за физическата неприкосновеност на жалбоподателката (виж параграфи 137-148 по-горе).

168. Въпреки това, не може да се каже, че местните власти са положили необходимите усилия, за да предотвратят извършването на нови насилствени действия срещу жалбоподателката, тъй като съпругът на жалбоподателката ги е извършвал безпрепятствено и безнаказано в ущърб на правата, признати от Конвенцията (виж, *mutatis mutandis*, *Maria da Penha срещу Бразилия*, цитирано по-горе, §§ 42-44). Като пример, Съдът отбелязва, че след първия сериозен инцидент (виж параграфи 9 и 10), Н.О. отново жестоко е пребил жалбоподателката, причинявайки ѝ телесни повреди, достатъчни, за да поставят в опасност живота ѝ, но е бил освободен под гаранция „предвид характера на престъплението, както и факта, че жалбоподателката се е възстановила здравословно“. Производството впоследствие е било прекратено, защото в крайна сметка жалбоподателката е оттеглила оплакванията си (виж параграфи 13 и 19 по-горе). Отново, въпреки че Н.О. е нападнал жалбоподателката и майка ѝ с нож и им е нанесъл тежки телесни повреди, органите на прокуратурата са прекратили производството, без да извършват каквото и да било разследване по същество (виж параграфи 20 и 21 по-горе). По същия начин, Н.О. е прегазил с кола жалбоподателката и майка ѝ, този път причинявайки телесни повреди на първата и телесни повреди с опасност за живота на втората. Той е прекарал само 25 дни в затвора и му е била наложена глоба за нанасяне на тежки телесни повреди на майката на жалбоподателката (виж параграфи 23-36 по-горе). На последно място, Съдът е особено учуден от решението на магистратския съд в Диарбекир да наложи на Н.О. само малка глоба, която да бъде изплащана на вноски, като наказание за намушкването на жалбоподателката седем пъти (виж параграфи 37 и 44).

169. В светлината на изложеното по-горе, Съдът счита, че отговорът на поведението на бившия съпруг на жалбоподателката е явно неадекватен спрямо тежестта на въпросните нарушения (виж, *mutatis mutandis, Ali and Ayşe Duran срещу Турция*, по. 42942/02, § 54, 8 април 2008 г.). Следователно той отбелязва, че съдебните решения по делото показват липса на ефикасност и определена степен на толерантност, и не са имали забележим превантивен или възпиращ ефект върху поведението на Н.О.

170. Що се отнася до твърдението на правителството, че в допълнение към съществуващите мерки по Закон № 4320, жалбоподателката е можела да потърси подслон в един от приютите за защита на жените, Съдът отбелязва, че до 14 януари 1998 г. – датата, на която Закон № 4320 е влязъл в сила – турското законодателство не е предвиждало специфични административни и полицейски мерки за защита на уязвими лица срещу домашно насилие. Дори и след тази дата не изглежда националните власти ефективно да са прилагали мерките и санкциите, предвидени в този закон, за да защитят жалбоподателката от съпруга ѝ. Като се има предвид общата степен на насилието, проявено от Н.О., прокуратурата е трябвало да приложи по собствена инициатива мерките, съдържащи се в Закон № 4320, без да очаква жалбоподателката да направи специално искане за прилагане на този закон.

171. При все това, дори и да се приеме, че жалбоподателката е могла да бъде приета в някой от приютите, както твърди правителството, Съдът отбелязва, че това би било само временно решение. Освен това не се твърди, че е имало каквото и да било официално споразумение за гарантиране на сигурността на жертвите, намиращи се в тези приюти.

172. На последно място, Съдът отбелязва със сериозна загриженост, че насилието, претърпяно от жалбоподателката не е приключило и че властите са продължили да бездействат. В тази връзка, Съдът посочва, че веднага след освобождаването му от затвора, Н.О. отново е отправил заплахи срещу физическата неприкосновеност на жалбоподателката (виж параграф 59 по-горе). Въпреки молбата на жалбоподателката от 15 април 2008 г. органите на прокуратурата да вземат мерки за нейната защита, нищо не е било направено, докато Съдът не е поискал от правителството да предостави информация за мерките, които са били предприети от властите. Вследствие на това искане, по нареждане на Министерството на правосъдието, прокурор от прокуратурата в Диарбекир е разпитал Н.О. относно заканите с убийство, отправени от него и е взел показания от настоящия приятел на жалбоподателката (виж параграфи 60-67 по-горе).

173. Процесуалният представител на жалбоподателката отново е информирала Съда, че животът на жалбоподателката е в

непосредствена опасност, предвид факта, че властите продължават да не вземат достатъчно мерки за защита на доверителката й (виж параграф 68 по -горе). Оказва се, че след като Съдът е препратил тази жалба [до правителството] и е поискал обяснение във връзка с това, местните власти вече са предприели конкретни мерки за гарантиране на защитата на жалбоподателката (виж параграф 69 по-горе).

174. Като взе предвид цялостната неефективност на вътрешноправните средства за защита, предложени от правителството по отношение на оплакванията по член 3, Съдът отхвърля възражението на правителството за неизчерпване на вътрешноправните средства за защита.

175. Съдът заключава, че има нарушение на член 3 от Конвенцията в резултат на неспособността на държавните органи да предприемат защитни мерки под формата на ефективни възпиращи действия срещу сериозните посегателства върху личната неприкосновеност на жалбоподателката от нейния съпруг.

IV. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 14 ВЪВ ВРЪЗКА С ЧЛЕНОВЕ 2 И 3 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

176. Жалбоподателката се оплаква по член 14 във връзка с членове 2 и 3 от Конвенцията, че тя и майка й са били дискриминирани на основание на пола им.

Член 14 от Конвенцията предвижда:

„Упражняването на правата и свободите, изложени в тази Конвенция, следва да бъде осигурено без всякаква дискриминация, основана на пол, раса, цвят на кожата, език, религия, политически и други убеждения, национален или социален произход, принадлежност към национално малцинство, имущество, рождение или друг някакъв признак.“

A. Становища на страните

1. Жалбоподателката

177. Жалбоподателката твърди, че вътрешното право на ответната държава е дискриминационно и недостатъчно, за да осигури закрила на жените, тъй като животът на жената се цени по-малко в името на единството на семейството. Отмененият Граждански процесуален кодекс, който е бил в сила през дадения период, е съдържал множество разпоредби, които са правели разграничение между мъжете и жените, като тези, че съпругът е главата на семейството, неговите желания имат превес, той е считан за представител на семейството и т.н. Действащият през периода Наказателен кодекс също третираше жените

като втора класа граждани. На една жена се гледало главно като на собственост на обществото и на мъжа в семейството. Най-важният показател за това е, че сексуалните престъпления са били включени в раздела, озаглавен „Престъпления, свързани с общия морал и реда в семейството“, докато всъщност сексуалните престъпления срещу жени представляват преки атаки върху личните права и свободи на жената. Поради това разбиране Наказателният кодекс налагал по-леки присъди на лица, които са убили жените си по съображения за семейна чест. Фактът, че Н.О. е получил присъда от 15 години лишаване от свобода е следствие на тази класификация в Наказателния кодекс.

178. Въпреки проведените от правителството реформи в областта на Гражданския кодекс и Наказателния кодекс съответно през 2002 г. и 2004 г., домашното насилие, причинено от мъже все още е толерирано и насилниците остават безнаказани от съдебните и административните органи. Жалбоподателката и майка ѝ са били жертви на нарушения на членове 2, 3, 6 и 13, единствено поради факта, че са жени. В тази връзка, жалбоподателката привлича вниманието на Съда към малката вероятност мъже да бъдат жертва на такива нарушения.

2. Правителството

179. Правителството твърди, че в конкретния случай няма дискриминация на основание пол, тъй като въпросното насилие е било взаимно. Освен това не може да се твърди, че е имало институционализирана дискриминация, произтичаща от наказателни или семейни закони или от съдебна и административна практика. Нито може да се твърди, че вътрешното право е съдържало някакво формално и ясно различие между мъже и жени. Не е било доказано, че националните власти не са защитили правото на живот на жалбоподателката, тъй като тя е жена.

180. Правителството по-нататък отбелязва, че след реформите, извършени през 2002 г. и 2004 г., а именно изменението на някои разпоредби на Гражданския процесуален кодекс и приемането на нов Наказателно-процесуален кодекс, както и влизането в сила на Закон № 4320, турското законодателство е предвидило достатъчно гаранции, отговарящи на международните стандарти за защита на жените от домашно насилие. Правителството заключава, че това оплакване е недопустимо поради неизчерпване на вътрешноправните средства за защита или е явно необосновано, тъй като тези твърдения никога не са били представени пред местните власти и, във всеки случай, са лишени от смисъл.

3. *Interights*

181. *Interights* твърди, че неуспехът на държавата да предостави защита срещу домашно насилие е равносителен на неизпълнение на задължението ѝ да осигури еднаква закрила от закона и за двата пола. Тя освен това отбелязва, че има увеличаване на международното признание – както в рамките на Организацията на обединените нации, така и в междуамериканските системи – че насилието срещу жените е форма на незаконна дискриминация.

В. Преценката на Съда

1. *Приложими принципи*

182. В неотдавнашното си решение по делото *D.H. and Others срещу Република Чехия* ([ГК], no. 57325/00, 13 ноември 2007 г., §§ 175-180) Съдът е изложил следните принципи относно дискриминацията:

„183. В практиката си Съдът е установил, че дискриминация означава различно третиране, без обективно и разумно основание, на лица в приблизително сходни ситуации (*Willis срещу Обединеното кралство*, no. 36042/97, § 48, ECHR 2002-IV; и *Okpysz срещу Германия*, no. 59140/00, § 33, 25 октомври 2005г.). ... Съдът освен това е приел, че една обща политика или мярка, която има непропорционално негативни ефекти за конкретна група, може да се смята за дискриминационна, независимо от това, че не е специално насочена към тази група (виж *Hugh Jordan срещу Обединеното кралство*, no. 24746/94, § 154, 4 май 2001 г.; и *Hoogendijk срещу Нидерландия* (dec.), no. 58461/00, 6 януари 2005 г.) и че дискриминация, която потенциално противоречи на Конвенцията, може да бъде резултат от фактическа ситуация (виж *Zarb Adamі срещу Малта*, no. 17209/02, § 76, ECHR 2006-...)....

177. Що се отнася до тежестта на доказване в тази област, Съдът е установил, че след като жалбоподателят докаже различно третиране, правителството трябва да докаже, че то е оправдано (виж, наред с други източници, *Chassagnou and Others срещу Франция* [ГК], nos. 25088/94, 28331/95 и 28443/95, §§ 91-92, ECHR 1999-III; и *Timishev*, цитирано по-горе, § 57).

184. По отношение на въпроса, какво представлява *prima facie* доказателство, което може да измести тежестта на доказване върху ответната държава, Съдът е посочил в *Начова и други* (*Nachova and Others*) (цитирано по-горе, § 147), че в производството пред него не съществуват процедурни бариери за допустимостта на доказателствата или предварително определени формули за тяхната преценка. Съдът приема заключенията, които, по негово мнение, се подкрепят от свободната преценка на всички доказателства, включително от такива изводи, които могат да произтекат от фактите и от изявленията на страните. Според неговата утвърдена практика, доказателството може да следва от съвместното съществуване на достатъчно силни, ясни и съвместими изводи или на аналогични необорими фактически презумпции. Нещо повече, нивото на убедителност, необходимо за достигане до конкретно заключение и, в тази връзка, разпределението на тежестта на доказване, са неразривно свързани с

конкретността на фактите, с характера на изложеното твърдение и със засегнатото право по Конвенцията.

179. Съдът освен това признава, че в производствата по Конвенцията не във всички случаи стриктно се прилага принципът *affirmanti incumbit probatio* (този, който твърди нещо, трябва да докаже това твърдение – *Aktaş срещу Турция (extracts)*, по. 24351/94, § 272, ECHR 2003-V). При някои обстоятелства, когато събитията, които са предмет на спора, са известни изцяло или в по-голямата си част само на властите, може да се счита, че тежестта на доказване принадлежи на властите, които трябва да предоставят задоволително и убедително обяснение (виж *Salman срещу Турция* [ГК], по. 21986/93, § 100, ECHR 2000-VII; и *Ангелова (Anguelova) срещу България*, по. 38361/97, § 111, ECHR 2002-IV). По делото *Начова и други (Nachova and Others)*, цитирано по-горе, § 157, Съдът не изключва възможността да изиска, ответното правителство да опровергае спорно твърдение за дискриминация в някои случаи, макар да е счел, че това ще е трудно в това конкретно дело, в което се е твърдяло, че насилието е било мотивирано от расови предразсъдъци. В тази връзка Съдът е отбелязал, че в правните системи на много страни доказването на дискриминационния ефект на политика, решение или практика освобождава от необходимостта да се докаже намерение по отношение на предполагаема дискриминация при наемане на работа или предоставяне на услуги.

180. Що се отнася до това, дали статистическите данни могат да съставляват доказателства, в предишни дела Съдът е посочвал, че статистическите данни сами по себе си не разкриват практика, която може да се определи като дискриминационна (*Hugh Jordan*, цитирано по-горе, § 154). Въпреки това обаче, в по-скорошни дела по въпроса за дискриминацията, в които жалбоподателите са твърдели различни последици от обща мярка или фактическа ситуация (*Hoogendijk*, цитирано по-горе; и *Zarb Adami*, цитирано по-горе, §§ 77-78), Съдът се е позовал изключително на статистическите данни, представени от страните, за да установи различно третиране между две групи (мъже и жени) в сходни ситуации.

Така, в решението по делото *Hoogendijk* Съдът е посочил: „[...]Ако жалбоподателят е в състояние да докаже, на основата на неоспорени официални статистически данни, съществуването на *prima facie* индикация, че конкретно правило – въпреки че е формулирано по неутрален начин – всъщност явно засяга по-голям процент жени, отколкото мъже, ответното правителство трябва да докаже, че това е резултат от обективни фактори, несвързани с никаква дискриминация, основана на пола. Ако тежестта на доказването, че различните последици за мъже и жени не са на практика дискриминационни, не се измести към ответното правителство, на практика ще е изключително трудно за жалбоподателите да докажат непряка дискриминация.“

2. Приложение на горните принципи към фактите по настоящото дело

а. Значение на дискриминацията в контекста на домашно насилие

185. На първо място Съдът отбелязва, че когато разглежда предмета и целите на разпоредбите на Конвенцията, той взема предвид и

международноправното значение на правния въпрос, поставен пред него. Състоящи се от набор от правила и принципи, или приети от по-голямата част от държавите, общите международни или национално-правни стандарти на европейските държави отразяват реалност, която Съдът не може да пренебрегне, когато трябва да изясни обхвата на дадена разпоредба на Конвенцията, който не е могъл да бъде установен с достатъчна степен на сигурност чрез по-конвенционални средства за тълкуване (виж *Saadi срещу Обединеното кралство* [ГК], по. 13229/03, § 63, ECHR 2008-..., цитирано в *Demir and Baykara*, цитирано по-горе, § 76).

186. В тази връзка, когато разглежда определянето и обхвата на дискриминацията срещу жени, в допълнение към по-общото значение на понятието за дискриминация, както то е определено в практиката му (виж параграф 183 по-горе), Съдът трябва да имат предвид разпоредбите на по-специализирани правни инструменти и решенията на международноправни органи по въпроса за насилието срещу жени.

187. В този контекст, CEDAW определя дискриминацията срещу жените в член 1, като „... всяко различие, изключване или ограничаване на основание на пола, което има за следствие или цели намаляване на признанието или непризнаване на осъществяването или упражняването от жените, независимо от тяхното семейно положение, въз основа на равнопоставеността на мъжете и жените, на правата на човека и основните свободи в политическата, икономическата, социалната, културната, гражданската или всяка друга област.“

188. Комитетът CEDAW подчертава, че насилието срещу жените, включително домашното насилие, е форма на дискриминация срещу жените (виж параграф 74 по-горе).

189. Комисията на ООН по правата на човека изрично признава връзката между насилие, основано на пола, и дискриминация, като подчертава в резолюция 2003/45, че „всички форми на насилие срещу жените се проявяват в рамките на *de jure* и *de facto* дискриминация срещу жените и на по-ниския статус, отреждан на жените в обществото и се задълбочават от пречките, с които жените често се сблъскват в търсенето на средства за защита от държавата.“

190. Освен това, Конвенцията от Белем до Пара, която до момента е единственият регионален многостранен договор в областта на правата на човека, който се занимава само с насилието срещу жени, описва правото на всяка жена да бъде свободна от насилие като обхващащо, наред с другото, правото на свобода от каквито и да било форма на дискриминация.

191. Накрая, Межамериканската комисия също определя насилието срещу жените като форма на дискриминация, поради неизпълнение от страна на държавата на задължението да полага необходимите усилия, за предотвратяването и разследването на

оплакване за насилие (виж *Maria da Penha срещу Бразилия*, цитирано по-горе, § 80).

192. От горепосочените правила и решения е видно, че незащитаването от държавата на жените от домашно насилие нарушава правото им на равна защита от закона и че не е необходимо незащитаването да бъде умишлено.

b. Отношение към домашното насилие в Турция

193. Съдът отбелязва, че въпреки че действащото през въпросния период турско законодателство не е правело ясно разграничение между мъже и жени при упражняването на права и свободи, то е трябвало да бъде приведено в съответствие с международните стандарти по отношение на статуса на жените в едно демократично и плуралистично общество. Подобно на Комитета CEDAW (виж Заключителните коментари §§ 12-21), Съдът приветства реформите, осъществявани от правителството, по-специално приемането на Закон № 4320, който предвижда конкретни мерки за защита срещу домашното насилие. Така изглежда, че твърдяната дискриминация не произтича от самото законодателство, а по-скоро е резултат от общото отношение на местните власти, като например начина, по който жените са били третирани в полицейските участъци, когато са съобщавали за домашно насилие и пасивността на съдебните власти при осигуряването на ефективна защита на жертвите. Съдът отбелязва, че турското правителство вече е признало тези практически затруднения, когато тези въпроси са били обсъждани пред комитета CEDAW (Ibid.).

194. В това отношение Съдът отбелязва, че жалбоподателката е представила доклади и статистика, изготвени от две водещи неправителствени организации - Адвокатската колегия в Диарбекир и Amnesty International, с цел да се докаже дискриминация спрямо жените (виж параграфи 91-104 по-горе). Имайки предвид, че констатациите и заключенията, направени в тези доклади, не са били оспорени от правителството на нито един етап от производството, Съдът ще ги разгледа заедно със собствените си констатации в настоящия случай (виж *Hoogendijk*, цитирано по-горе, и *Zarb Adami*, цитирано по-горе, §§ 77-78).

194. След като разгледа тези доклади, Съдът констатира, че броят на докладваните жертви на домашно насилие е най-голям в Диарбекир, където е живяла жалбоподателката през въпросния период, и че всички жертви са били жени, които са били подложени главно на физическо насилие. По-голямата част от тези жени са от кюрдски произход, неграмотни са или са с ниска степен на образование и като цяло не разполагат с независим източник на доходи (виж параграф 98 по-горе).

195. Освен това се оказва, че съществуват сериозни проблеми при прилагането на Закон № 4320, който правителството изтъква като едно от средствата за защита на жените, изправени пред домашно насилие. Проучванията, проведени от посочените по-горе организации показват, че когато жертвите съобщят за домашно насилие в полицейските участъци, полицаите не разследват жалбите им, а се опитват да влязат в ролята на посредник, като се опитват да убедят жертвите да се върнат у дома или да оттеглят жалбата си. В тази връзка, полицейските служители възприемат проблема като „семеен въпрос, в който не трябва да се намесват“ (виж параграфи 92, 96 и 102 по-горе).

196. От тези доклади също така се вижда, че се наблюдават необосновани забавяния при издаването на ограничителни заповеди от съдилищата в съответствие със Закон № 4320, тъй като съдилищата ги възприемат като вид бракоразводни дела, а не като спешни дела. Често има и забавяния при връчването на заповедите на насилниците поради негативното отношение на полицейските служители (виж параграфи 91-93, 95 и 101 по-горе). Освен това причинителите на домашно насилие изглежда не получават възпиращи наказания, защото съдилищата смекчават присъдите, позовавайки се на обичаи, традиции или чест (виж параграфи 103 и 106 по-горе).

197. В резултат на тези проблеми, посочените по-горе доклади наваяват на мисълта, че домашното насилие се толерира от властите и че вътрешноправните средства за защита, посочени от правителството, не функционират ефективно. Подобни констатации и опасения са били изразени и от Комитета CEDAW, когато е отбелязал „продължаващото насилие срещу жените, включително домашно насилие, в Турция“ и е призовал ответната държава да увеличи усилията си за предотвратяване и борба с насилието срещу жените. Освен това той е подчертал необходимостта от пълно прилагане и внимателно наблюдаване на ефективността на Закона за закрила на семейството, както и на свързаната с него политическа линия, за да се предотврати насилието срещу жените, да се осигури защита и оказване на помощ на жертвите и да се накажат и превъзпитат нарушителите (виж Заключениеите коментари, § 28).

198. В светлината на изложеното по-горе, Съдът счита, че жалбоподателката е успяла да покаже, с помощта на неоспорена статистическа информация, наличието на *prima facie* индикация, че домашното насилие засяга предимно жени и че общата и дискриминационна пасивност на съдебните власти в Турция е създавала климат, благоприятстващ домашното насилие.

с. Дали жалбоподателката и майка ѝ са били дискриминирани заради неспособността на властите да им осигурят равна защита от закона

199. Съдът вече е установил, че системата на наказателното право по начина, по който тя е функционирала в настоящия случай, не е съдържала адекватен превантивен ефект, който да е в състояние да осигури ефективно предотвратяване на неправомерните действия на Н.О. срещу личната неприкосновеност на жалбоподателката и майка ѝ и по този начин са били нарушени правата им по членове 2 и 3 от Конвенцията.

200. Имайки предвид горната констатация, че общата и дискриминационна пасивност на съдебните власти в Турция, макар и неумишлена, засяга най-вече жените, Съдът смята, че насилието, претърпяно от жалбоподателката и майка ѝ, може да се счита за насилие, основано на пола, което е форма на дискриминация срещу жените. Въпреки реформите, провеждани от правителството през последните години, общата липса на реакция от страна на съдебната система и безнаказаността, с която се ползват насилниците, както беше установено в настоящия случай, доказва, че липсва достатъчно желание да бъдат предприети необходимите действия за справяне с домашното насилие (виж по-специално член 9 от CEDAW, параграф 187 по-горе).

201. Като се има предвид неефективността на вътрешноправните средства за защита при предоставянето на равностойна закрила от закона на жалбоподателката и майка ѝ при упражняването на правата им, гарантирани от членове 2 и 3 от Конвенцията, Съдът приема, че са налице особени обстоятелства, които освобождават жалбоподателката от задължението ѝ за изчерпване на вътрешноправните средства за защита. Поради това той отхвърля възражението на правителството относно неизчерпването на вътрешноправните средства за защита по отношение на оплакването ѝ по член 14 от Конвенцията.

202. С оглед на гореизложеното, Съдът заключава, че в настоящия случай има нарушение на член 14 във връзка с членове 2 и 3 от Конвенцията.

V. ТВЪРДЯНИ НАРУШЕНИЯ НА ЧЛЕНОВЕ 6 И 13 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

203. Позовавайки се на членове 6 и 13 от Конвенцията, жалбоподателката се оплаква, че наказателното производство, образувано срещу Н.О., е било неефективно и не е успяло да осигури достатъчна защита на нея и майка ѝ.

204. Правителството оспорва това твърдение.

205. Предвид установените нарушения на членове 2, 3 и 14 от Конвенцията (виж параграфи 153, 176 и 202 по-горе), Съдът не намира

за необходимо да разглежда същите факти и в контекста на членове 6 и 13.

VI. ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

206. Член 41 от Конвенцията предвижда:

„Ако Съдът установи нарушение на Конвенцията или на Протоколите към нея и ако вътрешното право на съответната високодоговаряща страна допуска само частично обезщетение, Съдът, ако е необходимо, постановява предоставянето на справедливо обезщетение на потърпевщата страна.“

A. Вреди

207. Жалбоподателката претендира 70 000 турски лири (около 35 000 евро за имуществени вреди от смъртта на майка ѝ и 250 000 турски лири (около 125 000 евро) за неимуществени вреди. Тя обяснява, че след убийството на майка ѝ, тя е била лишена от всякаква икономическа подкрепа от нея. Убийството на майка ѝ и продължаващото насилие от бившия ѝ съпруг ѝ причиняват стрес и мъка, както и непоправими вреди на психическото ѝ благосъстояние и на самочувствието ѝ.

208. Правителството посочва, че претендираните суми не са оправдани предвид обстоятелствата по делото. Алтернативно, то твърди, че сумите са прекомерни и че присъденото на това основание обезщетение не трябва да води до неоснователно обогатяване.

209. По отношение на претенцията на жалбоподателката за имуществени вреди, Съдът отбелязва, че макар да е доказано, че жалбоподателката на няколко пъти е търсила подслон в дома на майка си, не е доказано, че тя е била финансово зависима от нея по какъвто и да било начин. Това обаче не изключва присъждането на обезщетение за имуществени вреди на жалбоподател, който е доказал, че близък член на семейството му е бил засегнат от нарушение на Конвенцията (виж *Aksoy срещу Турция*, 18 декември 1996 г., § 113, *Reports* 1996-VI, където претенции за имуществени вреди, направени от жалбоподателя преди смъртта му, по отношение на нереализирани доходи и медицински разходи, произтичащи от задържане и изтезания, са били взети предвид от Съда при присъждането на справедливо обезщетение на бащата на жалбоподателя, който е продължил да поддържа жалбата). В настоящия случай обаче претенциите за неимуществени вреди са свързани с предполагаеми загуби, произтичащи от смъртта на майката на жалбоподателката. Съдът не е убеден, че майката на жалбоподателката е претърпяла каквито и да било загуби преди смъртта си. Поради това, Съдът не намира за уместно при

обстоятелствата на настоящия случай да присъди на жалбоподателката обезщетение за имуществени вреди.

210. От друга страна, по отношение на неимуществените вреди, Съдът отбелязва, че жалбоподателката несъмнено е претърпяла страдание и скръб поради убийството на майка си и неспособността на властите да предприемат достатъчни мерки за предотвратяване на домашното насилие, извършвано от нейния съпруг, и да му наложат възпиращо наказание. Преценявайки по справедливост, Съдът присъжда на жалбоподателката 30 000 евро по отношение на вредите, претърпени от нея в резултат на нарушенията на членове 2, 3 и 14 от Конвенцията.

В. Разноски

211. Жалбоподателката претендира също 15 500 турски лири (около 7 750 евро) за разноски, направени пред Съда. Това включва такси и разходи, направени във връзка с подготовката на делото (38 часа юридическа работа) и присъствие на заседанието на Съда в Страсбург, както и други разходи, като например телефон, факс, превод или офис консумативи.

212. Правителството твърди, че при липса на всякакви документи в подкрепа на претенциите на жалбоподателката в това отношение, тези претенции следва да бъдат отхвърлени.

213. Съгласно практиката на Съда жалбоподателят има право на възстановяване на разноските само доколкото тези разноски са действителни и необходими и са разумни по отношение на техния размер. По настоящото дело, предвид представените пред него документи, и в съответствие с посочените критерии, Съдът смята, че е разумно да присъди 6 500 евро за разноски за производството пред Съда, от които следва да се приспаднат 1 494 евро, получени под формата на правна помощ от Съвета на Европа.

С. Лихва за забава

214. Съдът намира за уместно лихвата за забава да бъде определена въз основа на пределната ставка по заеми на Европейската централна банка, към която се добавят три процентни пункта.

ПО ИЗЛОЖЕНИТЕ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ
ЕДИНОДУШНО

1. *Отхвърли* предварителното възражение на правителството относно твърдяното неспазване на шестмесечния срок;
2. *Присъедини* оплакванията по членове 2, 3 и 14 от Конвенцията и предварителното възражение на правителството за неизчерпване на вътрешноправните средства за защита към въпросите по съществуването на жалбата и *отхвърли* това възражение;
3. *Обяви* жалбата за допустима;
4. *Реши*, че има нарушение на член 2 от Конвенцията по отношение на смъртта на майката на жалбоподателката;
5. *Реши*, че има нарушение на член 3 от Конвенцията поради неуспеха на властите да защитят жалбоподателката от домашното насилие, упражнявано върху нея от бившия ѝ съпруг;
6. *Реши*, че не е необходимо да разглежда оплакванията по членове 6 и 13 от Конвенцията;
7. *Реши*, че има нарушение на член 14 във връзка с членове 2 и 3 от Конвенцията;
8. *Реши*
 - (а) че ответната държава ще заплати на жалбоподателката, в тримесечен срок от датата, на която настоящото решение стане окончателно в съответствие с член 44 § 2 от Конвенцията, следните суми, конвертирани в турски лири по курса към деня на изплащането:
 - (i) общо 30 000 евро (тридесет хиляди евро), плюс възможната дължима сума за данъци и такси, за неимуществени вреди;
 - (ii) 6 500 евро (шест хиляди и петстотин евро), от които се приспадат 1 494 евро, получени под формата на правна помощ от Съвета на Европа, плюс възможната дължима сума за данъци и такси, за разноски;
 - (б) че от изтичането на гореспоменатия тримесечен срок до плащането се дължи проста лихва върху горепосочените суми в размер, равен на пределната ставка по заеми на Европейската централна банка, към която се добавят три процентни пункта.

9. *Отхвърли* останалата част от претенцията на жалбоподателката за справедливо обезщетение.

Изготвено на английски език и съобщено писмено на 9 юни 2009 г., в съответствие с член 77 §§ 2 и 3 от Правилника на Съда.

Santiago Quesada
Секретар

Josep Casadevall
Председател

© Съвет на Европа/Европейски съд по правата на човека, 2013 г.

Официалните езици на Европейския съд по правата на човека са английски и френски. Този превод не обвързва Съда и Съдът не поема никаква отговорност за качеството му. Той може да бъде свален от базата данни с практиката на Европейския съд по правата на човека HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>) или от всяка друга база данни, на която Съдът го е предоставил. Той може да бъде възпроизвеждан за нетърговски цели, при условие че е цитирано пълното заглавие на делото и посочената по-горе информация за авторските права. В случай че възнамерявате да използвате за търговски цели която и да било част от този превод, моля свържете се с publishing@echr.coe.int

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2013

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2013

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante : publishing@echr.coe.int.